РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
"СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три раза на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 Grand St., Jersey City, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 Grand St., Jersey City, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., субота 29-го вересня 1917. Ч. 115. VOL. XXV. JERSEY CITY, N. J., Saturday, September 29, 1917. No. 115.

НА КОҐРЕСІ В КИЄВІ

взяло участь 40 ріжних народностий.

Керенський і ґен. Верховський мають явити ся на конґресі в характері членів правителства.

Большевики поставили крайні жаданя. — Ленін мав повернути до Петроґраду.

Вісти з України.

—o—

Конґрес представників всіх національностий Росії в Києві.

ОДЕСА, 22. вересня. — **Вчера розпочали ся НАРАДИ ПРЕДСТАВНИКІВ 40 РІЖНИХ НАРОДНОСТИЙ, які прибули зі всіх сторін Росії на конґрес до Києва.**

Головним предметом нарад є справа як найскоршого установленя самоуправи (автономії) для всіх народностий в Росії НА ПІДСТАВІ ФЕДЕРАТИВНОГО УСТРОЮ ДЕРЖАВИ.

Наради над повисшою справою в пору, коли з фронту доходить гук німецьких гармат, є дуже знаменним обявом теперішного положеня в Росії.

(Про конґрес представників всіх національностий Росії в Києві була згадка в останній телеґрамі з Києва. В телеґрамі було сказане, що Українська Центральна Рада ухвалила скликати сей конґрес на день 8. вересня ст. ст. (21. вересня нов. ст.).

ДРУГА ПОЖИЧКА „СВОБОДИ".

—o—

З МІНІСТЕРСТВА СКАРБУ У ВАШІНҐТОНІ.

До клюбів, товариств, орґанізацій і т. п. у Злуч. Державах Америки.

Розкупленє бондів першої двобіліонової Позички Свободи було великою й переконуючою заявою, що в Злучених Державах у сій війні для оборони американських прав і для установленя постійного мира між всім населенєм панує єдність змагань.

Американці чужого походженя поодиноко і через свої орґанізації брали таку участь у позичці, що про них я мушу висловити ся з найбільшим признанєм.

Небавом правительство буде приневолене глядати додаткового кредиту. В сім ми мусимо осягнути успіх. Як один велит Американський Нарід з незрівнаним одушевленєм, з охотою й рішучостию мусить відповісти на поклик. Він мусить се зробити без огляду на те, якого віроісповіданя він є, до якої партії належить; без огляду на пол, вік, уродженє й походженє.

Успіх можна осягнути лише через добре зорґанізовані, упорядковані і національно зєднані змаганя.

Длятого я як найгорячійше звертаю ся до кождого клюбу, до кождого товариства й орґанізації, щоби прилучились до наближаючої ся кампанії за „Другою Позичкою Свободи 1917 року".

Вілліям Дж. МкАду,
секретар скарбу.

Від директора Інформаційного Бюра.

Навязуючи до повисшої заяви секретаря МкАду й признаючи, що ви, яко льояльні, патріотичні й правдиві Американці, дуже бажаєте мати нагоду виявити себе такими, я дуже уклінно прошу о се, що слідує:

1. Нехай кождий клюб, громада, товариство, орґанізація братська, виховуюча, товариська або яканебудь инша на найблизшім мітінґу, а як вже запізно — то на надзвичайнім мітінґу вибере Комітет Позички Свободи.

2. Повідомить Інформаційне Бюро (Бюро оф Публісити, Трежурі Департмент, Вашінґтон, Д. К.), подаючи імена й адреси тих Комітетів та імена й адреси тих товариств.

Сподіваючи ся, що спеціяльну просьбу з уваги на її значінє і доконечність негайного діланя як найскорше возьмете під увагу, остаю з глибоким поважанєм,

Оскар А. Прайс,
директор Інформаційного Бюра.

Друга позичка „свободи" виносить 3 міліярди долярів.

ВАШІНҐТОН, 27. вересня. — Секретар скарбу Мекаду оголосив нині отсі подробиці, які відносять ся до другої позички „свободи":

Записувати ся на позичку „свободи" можна від 1-го до 29. жовтня.

Позичка буде виносити 3 міліярди долярів.

Позичка буде сплачена в протягу 25 літ, однак може бути сплачена також в протягу 10 літ, коли секретар скарбу вважав би те за відповідне.

Бонди будеть ся видавати на суму 50 дол. і висше.

Відсотки виносять 4%; платні піврічно дня 15. падолиста і 15. мая.

Вплачувати на позичку можна: 2% підчас купна бонду, 18% 15. падолиста, 40% 4. грудня і 40% 15. січня слідуючого року.

СКЛАДАЙТЕ ДАТКИ НА ЖЕРТВИ ВІЙНИ!

Нехай не буде між нами ніодного, який, співчуваючи з недолею наших братів в ріднім краю, не поспішив би з підмогою на нещасні жертви війни.

Жертвуймо всі! Жертвуймо по можности як найбільше!

Всі виказы жертводавців і гроші треба посилати на адресу: Rev. E. Sydoriak, 42 Van Buren St., Passaic, N. J. Чеки і моні-ордери треба виписувати так: „Ukrainian Alliance of America".

Українська Рада в Америці.

В РОСІЇ.

Керенський і ґен. Верховський мають промовляти на демократичнім конґресі.

ПЕТРОҐРАД, 26. вересня. — Нині відбуло ся перше засіданє кабінету пятьох від часу повороту Керенського до Петроґраду. **На засіданю ухвалено, щоби з рамени правительства взяли участь в демократичнім конґресі президент кабінету, Керенський, і міністер війни, ґен. Верховський.**

Нарада в повисшій справі тривала чотири години. Керенський довший час опирав ся тому, стоячи на становищи, що правительство не є обовязане признавати конґрес яко представництво більшої частини російського народа.

В урядових кругах панує переконанє, що по короткім засіданю, яким отворить ся конґрес, дальші наради будуть відложені до суботи.

Николай Ленін головним бесідником большевиків.

ПЕТРОҐРАД, 26. вересня. — Над вечером викликала велику несподіванку вістка, що **Николай Ленін, провідник большевиків, повернув з Фінляндії до Петроґраду.**

Николай Ленін, як доносять, **має виступити на конґресі яко головний бесідник большевиків проти правительства.** Також ходить чутка, що правительство боїть ся перевести наказ арештованя Леніна.

Програма большевиків.

ПЕТРОҐРАД, 27. вересня. — Большевики виступають з обжалуванєм на Терещенка і других умірковаих членів правительства, закидаючи їм, що вони клонять ся в сторону буржуазії.

Большевики мають внести на конґресі резолюцію, **щоби конґрес іменував членів кабінету та щоби в будучім кабінеті не було ніодного члена, представника маючих.**

Після жаданя большевиків будучий кабінет має полагодити отсі справи:

полагодити справу Корнілова;

поновно знести кару смерти;

старати ся всіми силами о мир;

як найскорше скликати установчі збори;

зарядити розвязане думи і державної ради;

безпроволочно розділити земельну посілість між селян;

завести державну контролю над продукцією;

завести 8-годинний день праці;

основна зміна командантів в армії.

Центральна Рада за коаліційним кабінетом.

ПЕТРОҐРАД, 27. вересня. — **Центральна Рада роб. і салд. депутатів,** яка заховує ся більше умірковано, **є за утворенєм коаліційного кабінету, який був би відповідальний перед парляментом, вибраним членами демократичного конґресу.** Правдоподібно конґрес покличе такий парлямент до житя.

В новім кабінеті кадети не мали би однак мати своїх представників.

Керенський виступив з центральної ради.

ПЕТРОҐРАД, 27. вересня. — **Президент кабінету, Керенський, виступив з центральної ради роб. і салд. депутатів, в котрій він був членом виділу.**

Таксамо зголосив Керенський своє виступленє зі всіх прочих подібних орґанізацій, в котрих він був членом.

(В сей спосіб Керенський, беручи участь в демократичнім конґресі, може виступити лише в характері члена правительства, а не якоїсь орґанізації).

Вплив большевиків зростає.

ПЕТРОҐРАД, 26. вересня. — **Большевики старають ся позискати на свою сторону делеґатів провінціональних рад роб. і салд. депутатів. У великій части їм се вдаєть ся.**

Президент московської ради уступив з причини, що рада ухвалила резолюцію, в якій виступаєть ся проти правительства. Підчас вчерашних виборів делеґатів московської ради на конґрес кандидати большевиків одержали найвисше число голосів.

В петроґрадській раді большевики перевели ухвалу, в якій поставлено цілий ряд крайних домагань яко жаданя на конґрес.

Правительство має намір перевести ріжні реформи.

ПЕТРОҐРАД, 26. вересня. — Помимо непевного положеня російське правительство працює дальше над переведенєм деяких реформ.

Міністер просьвіти зарядив, щоби наука в надбалтійських провінціях відбувала ся в народних школах в мові, якої уживає місцеве населенє.

Міністер скарбу предложив проєкт в справі заведеня монополю на цукор.

Кабінет ухвалив покликати до житя окрему комісію з осідком в Баку для нафтового промислу.

Проти „батальонів смерти".

ПЕТРОҐРАД, 26. вересня. — **Військова секція в раді роб. і салд. депутатів приймила резолюцію, в якій жадає розвязаня „батальонів смерти".**

Яко причину розвязаня подають отсе:

Беручи річ зовсім принципіяльно, в армії не сьміють бути жовніри з окремими привілеями, привласнюючи собі право вмирати за свободу вітчини, бо се право приналежить до всіх жовнірів. Дальше знова через творенє „батальонів смерти" робить ся мимоволі цілій прочій армії закид, неначе би вона не хотіла боронити свободи вітчини. Вкінци зі шкодою для цілої армії витворюєть ся тип якихось надзвичайних героїв, неначе би прочі жовніри були якоюсь зовсім несьвідомою і безсовісною масою.

—o—

Ґен. Сухомлінов засуджений на досмертну вязницю.

ПЕТРОҐРАД, 27. вересня. — Нині скінчив ся процес проти бувшого міністра війни, ґен. Сухомлінова, і його жінки, обжалуваних за зраду держави.

Ґен. Сухомлінова засуджено на досмертну вязницю і тяжкі роботи. Жінку Сухомлінова увільнено.

Перед засудом ґен. Сухомлінова.

ПЕТРОҐРАД, 26. вересня. — Ґен. Сухомлінов заявив був у своїй оборонній бесіді, що 4 роки його урядованя яко міністра війни не вистарчали, щоби належито зорґанізувати російську армію. Помимо того він був всилі вислати величезну армію на боєвий фронт, котру на жаль правительство не могло належито осмотрити, але помимо того вона осягнула великий успіх, змушуючи Німців до відвороту зпід Парижа.

„Я міг поблудити, — заявив ґен. Сухомлінов, — але я не допустив ся ніякого злочину супроти Бога ані супроти вітчини".

Жінка Сухомлінова закінчила свою оборонну бесіду словами: „Ми не допустили ся злочину, ані я ані мій муж".

По переведеній розправі трибунал удав ся на нараду, щоби видати вирок на 14 скарг, піднесених проти обжалуваних.

Велика товпа народу зібрала ся перед будинком, ожидаючи з великим напруженєм вироку присяжних судіїв. В товпі було видно ґенералів в блискучих одягах і жовнірів в блюзах, панів у футрах і робітників, жінки в шовках і прості робітниці.

По 7-годинній нараді судії повернули до салі розправи. Ґенерал Сухомлінов, вже старець, оперши бороту на руку, слухав уважно слів судії, читаючого вирок. Коло нього стояла 35-літна жінка, вбрана на чорно і зі закритим вельоном лицем. Побіч них стояли на варті два високі сильні салдати з наїженими баґнетами.

Вирок приняв ґен. Сухомлінов зовсім спокійно; його жінка вибухла плачем.

—o—

Ґен. Черемісов і ґен. Волещенко головними командантами.

ПЕТРОҐРАД, 27. вересня. — **Ґен. Черемісов іменований головним командантом російських військ на північнім фронті.**

Ґен. Волещенко обіймив уряд головного команданта на полуднево-західнім фронті.

Двох ґенералів Корнілова військові орґанізації не хочуть видати.

ПЕТРОҐРАД, 26. вересня. — Військові орґанізації полуднево-західного фронту в порозуміню з київською радою роб. і салд. депутатів не хочуть видати слідчій комісії ґенералів, Денікіна і Маркова, які брали участь у ворохобні Корнілова.

Згадані військові орґанізації жадають, щоби процес в справі зради тих двох ґенералів був переведений перед революційним трибуналом.

—o—

НА МОРИ:

Аліянти втратили в однім тижни 36 кораблів.

ЛОНДОН, 26. вересня. — В останнім тижни впало жертвою підводних лодок і мін **17 анґлійських кораблів.** Між тими було 13 кораблів поверх 1.600 тон, 2 низше 1.600 тон і 2 кораблі рибацькі.

ПАРИЖ, 26. вересня. — **В тижни з кінцем 23. вересня Франція втратила 12 кораблів,** між тими 7 кораблів поверх 1.600 тон і 5 понизше 1.600 тон.

РИМ, 26. вересня. — Після донесеня адміралії в останнім тижни впало жертвою **7 кораблів,** між тими один поверх 1.600 тон і 6 кораблів вітрильних.

—o—

Мирові переговори.

—o—

Німеччина є готова опорожнити Бельґію, однак під деякими услівями.

ЛОНДОН, 26. вересня. — **З Берна (Швайцарія) доносять, що після урядового донесеня Німеччина заявила готовість під деякими услівями опорожнити Бельґію.**

Ся заява німецького правительства є доповненєм відповіди на мирову ноту папи.

Услівя Німеччини щодо опорожненя Бельґії є отсі:

Німеччина мусить одержати право розвивати свої економічні підприємства в Бельґії свобідно і без перешкоди, передівсім в Антверпії.

Бельґія мусить дати ґарантію, що вона не буде становити для Німеччини такої небезпеки, як се було в 1914 р.

Бельґія мусить зобовязати ся задержати на будуче поділ на фляминдську і вальонську частину, бо такий розділ відповідає бажаню більшости бельґійського народу.

Німеччина готова натомісць причинити ся частинно до покритя воєнних шкід в Бельґії. Німеччині є байдуже, яка династія або який внутрішний устрій буде в Бельґії на будуче панувати.

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
to United States:	в Злучених Державах:
$2.50 per year	на рік $2.50
$1.25 per 6 months	на пів року $1.25
$1.00 per 4 months	на 4 місяці $1.00
to Jersey City and to foreign countries:	В місті Jersey City і за границю:
$3.25 per year	на рік $3.25
$1.75 per 6 months	на пів року $1.75
$1.00 per 3 months	на 3 місяці $1.00
Single copy 3 cents	Поодиноке число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса: SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".

При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

Число телефону 498 Montgomery.

З біжучої хвилі.

Нюйорська часопись „Ворлд" помістила в числі з дня 26. вересня довшу телеґраму від свого кореспондента зі Стокгольму, С. Бравна, в якій є представлений стан в Росії на підставі помічень Чарлса Р. Крейна з Шікаґо, одного з членів комісії Рута.

Як се виходить зі згаданої кореспонденції, Крейн підчас свого побуту в Росії відбув також подорож по Україні, звидів головнійші українські міста і запізнав ся близше з політичним рухом на Україні. **Після гадки Крейна Росії грозить на случай, коли внутрішний заколот буде дальше тривати, цілковитий розклад, а передівсім відокремлене України.**

Я набрав переконане, що Крейн є тої гадки, — пише згаданий кореспондент — **що на случай, коли теперішний заколот в Росії буде довго тривати, він може скінчити ся цілковитим розчленованем Росії. Здаєть ся, що після його гадки не є се річчю неможливою, що деякі більше зорґанізовані частини Росії готові відорвати ся від неї і правити самі собою. А передівсім є воно правдиве щодо України, де Крейн після точних студий найшов усьо в добрім стані. „Я не бачив жадного міста, котре вказувало би на такий добробут, як Київ", — оповідав мені Крейн, представляючи, що житє в українській столиці без перерви було здорове і правильне, та що тесаме можна сказати про всю Україну, яка є одною з нечисленних блискучих сторін в понурім положеню Росії.**

Як видимо, Крейн, говорячи про відокремлене України, робить се припущена тій підставі, що Україна є найлїпше зорґанізованою частию в Росії та що вона помимо великою внутрішного заколоту в Росії жиє здоровим і правильним житєм.

З останних донесень про послїдний відворот російських військ у східній Галичині довідуємо ся, що надужитя, яких допускали ся російські війска тепер по революції, перейшли щодо зьвірскости всї попередні надужитя, хоч те діяло ся ще за панованя старого царського режиму.

Польські старокраєві часописи, описуючи страшні надужитя російських військ в Калущині і Тернопільщині, заявляють, що **„поведенє свобідної революційної армії під оглядом дикости і насильства перевисшало найгірші вибрики царських військ".**

Безперечно, що дуже прикро приходить ся читати такі вісти. Однак чи можна в дійсности приписувати за те вину революційній армії? Від вибуху російської революції до відвороту російських військ в Галичині минуло всього три місяці і великих наглих перемін годі було надіяти ся. Найголовнійшою причиною тих страшних звірств в Галичині було те, що взагалї на боєвім фронті на українських землях уживано військ неукраїнських, але виключно війска чужі, а передівсім війска на-пів дикиx і диких племен азійських. Натомісць українські війска уживано на півночи або висилано проти Турків на Кавказ. Сеї системи не завела революція, але вона була спадщиною по старім царськім режимі. Свобода, яку принесла російська революція цілому російському народови, перетворила ся у диких азійських військ з причини темноти і браку просьвіти в самоволю, яка обявляла ся в нелюдських насильствах і всякого рода злочинах.

Є однак надія, що поволи і під тим оглядом в російській армії наступить зворот до лїпшого.

З приводу першого уступленя (14. липня б. р.) міністрів-кадетів з російського кабінету, котрі за причину свого уступленя подали українську справу, петроґрадська „Воля Народа" кидає ясне сьвітло на моральну сторону кадетів.

Основане українського ґенерального секретаріяту, — пише „Воля Народа" — через котрий тимчасове правительство буде переводити в житє свої постанови на Україні; надане Українській Центральній Раді права виробляти проект національно-політичної автономії України, аби відтак предложити їх установчим зборам і т. д., се не є безпосередні причини уступленя кадетів.

Уступлене кадетських міністрів на сїй основі є безуслівно незрозуміле. І се незрозуміне заставляє нас шукати за иншими, більше зрозумілими причинами уступленя, заставляє нас думати, що мотиоване уступленя українською справою, се лише хитрий політичний маневр, який принципіяльностию хоче прикрити причини богато висшого і принципіяльного свійства.

Кадети, замісць погодити ся з тим, що Мануйлов, яко нездарний міністер, повинен дійсно уступити і що се зовсїм не повинно викликати необхідности відкликуваня й инших кадетських міністрів, то кадети замісць того, очевидно не забувши образливої відставки другого нездарного міністра — П. Н. Мілюкова, рішили сю справу особисту, справу нездарних кадетських міністрів, замінити в справу принципіяльну, немов би ріжниці ізза української угоди.

Ось-так представляєть ся нам дісний підклад справи. Не перечимо, що сей крок хитро обдуманий кадетами. Із трудного положеня кадетів таке уступлене було би найвиґіднійшим, коли би... не ясна була дійсна, скрита причина усеї тої кризи.

КОНҐРЕС НАРОДНОСТИЙ РОСІЇ В КИЄВІ.

—o—

Ще перед місяцем Українська Центральна Рада ухвалила скликати до Києва конґрес представників всіх народностий Росії. Початок конґресу був заповіджений на день 21. вересня. Так звучала телеґрама від Пресового Бюра Укр. Центр. Ради в Києві з дня 27. серпня.

Тимчасом однак зайшли важні події, котрі, як здавало ся, перешкодять скликаню і відбутю сього конґресу. Тими подіями були: перше, нове непорозуміне між українським правительством і російським провізоричним правительством, що довело до уступленя цілого українського ґенерального секретаріяту, а друге: заворушеня в нутрі Росії з приводу ворохобні ґен. Корнілова.

В який спосіб зістали полагоджені відносини між українським і російським правительством, про се точнійших вістий не було. Можна однак лише догадувати ся, що провізоричне правительство усунуло причину непорозуміня. Про се сьвідчить цілковите уступлене кадетів, головних ворогів Українців, з кабінету, і рішуче становище Української Центральної Ради супроти ворохобні ґен. Корнілова.

Хоч ворохобню ґен. Корнілова в досить короткім часї здавлено, то теперішне положенє в Росії не можна назвати відрадним. Через ворохобню ґен. Корнілова крайні елєменти здобули перевагу. Користаючи з того, Центральна Рада робітничих і салдатських депутатів скликала до Петроґраду демократичний конґрес, на який запросила представників лише революційної демократії. Конґрес мав розпочати ся в четвер. Останні вісти з Росії незвичайно скупі і доси ще нема близших вістий зі самого конґресу. Конґрес може принести ріжні несподіванки. Можливе є, що прийде до порозуміня між провізоричним правительством і крайними радикальними елєментами, але не є також виключене, що може прийти до ще страшнійшої внутрішної боротьби.

Яке становище займуть Українці на демократичнім конґресі в Петроґраді, не знати. Не може бути однак сумніву, що Українці беруть участь в конґресі і є на нїм відповідно до своєї сили заступлені. Можна також надіяти ся, що Українці поставлять на сїм конґресі деякі свої жаданя і жаданя всіх недержавних народностий Росії, які були ухвалені на недавнім конґресі народностий в Києві.

* * *

Які домаганя поставлено на конґресі представників недержавних народностий Росії, який відбув ся в Києві дня 21. вересня, легко догадати ся. Головні їх жаданя були отсї: **федеративно-демократичний устрій будучої російської републики і національно-територіяльна автономія для всіх народностий Росії.**

Під тими кличами Українська Центральна Рада скликувала конґрес і під тими кличами будуть недержавні народности вести свою політичну акцію, доки не осягнуть своєї цїли. Що отсї домаганя Українців і прочих народностий є дуже рішучі, про се сьвідчить хоч би та обставина, що **конґрес представників національностий відбув ся помимо невідрадного внутрішного положеня Росії під теперішну пору.** Другим дуже знатним обявом, що справа є великої ваги, є те, що **в конґресі взяли участь представники аж 40 ріжних народностий Росії.**

* * *

Цікаве воно, яке становище заняли супроти київського конґресу провідники народу московського і взагалї цілий московський нарід. Безперечно, що навіть найбільше поступові Москалї не дуже радо хотіли би випустити зі своїх рук головний провід в будучій російській державі. Про се сьвідчить найлїпше недавна минувшість, а именно постійні ворожі виступи ріжних московських провідників і партій проти національних змагань недержавних народностий Росії, а передівсім Українців. **Однак чи скорше чи пізнїйше московський нарід мусить погодити ся з тою гадкою, що в будучій російській державі і всї прочі народности Росії мають рівне право з народом московським; що вони, таксамо як нарід московський, мають повне право бути рівноуправненими співгосподарями в будучій російській державі.**

З Пресового Бюра при Українській Центральній Раді в Києві.

Пресс-Бюро при
УКРАЇНСЬКІЙ ЦЕНТРАЛЬНІЙ РАДІ.
КИЇВ.
Педаґоґічний Музей,
Володимирська 57.

До
Шановної Редакції часописи „Свобода"
в Джерзи Сіти.

При Українській Центральній Раді засновано **Пресс-Бюро**, завданя якого є: 1. збирати інформації з преси для Центральної Ради; 2. подавати до преси звідомленя про діяльність Центральної Ради; 3. давати інформації українському громадянству про преси та про політично-аґітаційну літературу; 4. збирати ріжні друки для наукової бібліотеки при Київськім Науковім Товаристві.

Пресс-Бюро закликає всї українські часописи, і видавництва, а також **ЧАСОПИСИ І ВИДАВНИЦТВА НЕУКРАЇНСЬКІ**, котрі визнають потребу федеративного устрою Росії й автономії України, надсилати в трох примірниках свої виданя, починаючи з 1-го марта. В обмін їм будуть надсилати ся „Вісти з Української Центральної Ради" і инші виданя Центральної Ради.

Пресс-Бюро закликає також українське громадянство надсилати ріжні українські друки (відозви, заклики, статути, постанови товариств, афіші, програми вечерів і т. п.), що були денебудь видані, розійшлись і вже їх добути не можна, а також ріжні неукраїнські друки, де в якийнебудь спосіб порушують ся питаня українського житя, що виходять на Україні, щоби **Пресс-Бюро** могло звернутись до них безпосередно.

Адреса: Київ. Володимирська 57. Педаґоґічний Музей, **Пресс-Бюро** при Українській Центральній Раді.

Просимо передрукувати у всїх українських часописях Америки, Канади і Бразилії.

Завідуючий Пресс-Бюром при Укр. Центр. Раді;

Косинин.

(Повисше письмо вийшло з Києва дня 20. н. ст. липня, а прийшло до Джерзи Сіти 27. вересня 1917 року).

ПІДЛОТА ДУШІ.

(Надіслана статя).

Нема нічого поганійшого від донощика.

Люди не родять ся підлими й душевно звихненими; вони стають ся такими з приводу обставин і окруженя їх житя. Кожда людина родить ся доброю, чесною істотою, а вже аж опісля стає моральною калїкою та тягаром, як для себе самої так і для окружуючого її житя і людства.

Досить всїлякого душевного калїцтва є у всїх галузях і проявах щоденного людського житя — так много, що страх і жаль душу проймає за будучність людства. Безсумлїнність, безсоромність і нахабність фальшивости душі тих, що мали би бути сьвіточами в поступі людської цивілізації, дійшли до того степеня, що попросту душиш ся в сїй тухлій атмосфері. Завело ся таке, що кривда кривдою їде й кривдою поганяє... Безсоромність людської душі дійшла до найвисшої точки — вершка свого степени розвою. Годї когось завстидати його власною негуманїтарною горбатостию його-ж власної душі. Душа деяких людий зійшла цїлком в долину безхарактерности, безпринципіяльности та безличности: одна грязюка...

Сї темні прояви нікчемности і безвстидної невідповідальности людської душі за власні мерзоти і негуманїтарні вчинки, хоч би лише перед самим собою, найбільше ярко відбили ся над купкою скрентонських „писаків", на чолї з о. Арданом. Сї люди не рахують ся нї з божими нї з людськими законами. Найелєментарнійші розуміня сумлїнности їм є чужі... Вони ані не шанують нікого, ані не рахують ся з нїким. У них цїль виправдує средства, хоч би та цїль була не знати яка чорна і темна. О що їм ходить, се мусить бути, хоч би й з кривдою для загального добра людий. Вони не перебирають у средствах боротьби. Особистість тих, хто не є з ними, се для них одно нїщо. Їх сьвітогляд і переконаня дозволяють їм здоптати чию би то не було честь під їх власні ноги. Вони се зроблять охотно і навіть оком не моргнуть. Вони і лише вони є на сьвітї; вони є „вибрані", а решта сьвіта є „віддана" їм на поталу, для їх забавки. Се є дійсна купка зарозумільців-клеветників. Клевета — се їх головне оруже в побиваню противника, чи то на вічу чи в пресї. Спеціяльність їх полягає у відбираню чести зовсїм невинним людям. Вони є готові завсіди і в кождім випадку брутально наступити на душу того, хто лише стоїть на перешкодї чи на шляху їх стремлїнь до їх мізантропічних*) цїлий. Демаґоґічне гранє на нервах душі темних мас се також їх спеціяльність, дарма, що ся убийча, чорна робота є шкідливою, як для тої маси так і особисто для тих, кого вони морально вбивають перед тою безпомічною масою.

Для попертя моїх доказів я покликую ся на часопись „Народна Воля", яку редаґує та несовісна купка людців. Загляньте до 111-го числа згаданої часописи і на 2-гій сторонї читайте писанє під заголовком: „З історії української іміґрації в Америці". З сеї статї ви наберете переконаня, які се є люди та яких підлих способів боротьби вживають сї люди лише длятого, щоби сплямити честь невинних людий! — Ба що більше. З огляду на те, що Злучені Держави, ся наша нова вітчина, є у війнї з центральними державами, сї люди з „Народної Волї" винаходять з кількох лїт взад статї, які були друковані в часописи „Свобода" і яких зміст був прихильний для Австрії, а ворожий тодїшній царській Росії. Вони передруковують телеґраму „Свободи" до бувшого амбасадора Думби.

Що вони сим хочуть доказати? Заденунціювати „Український Народний Союз" і урядників сеї запомогової народної інституції перед Злученими Державами Америки?! Вони-ж добре знають, що їх закиди є фальшиві і ложні...

Люди, Українці зі Скрентону, де ваша честь, де ваше сумлїнє? Ви вже аж так низко душевно впали, що хопили ся за зброю Шерльока Голмса? Ви вступаєте в табор Пінкартона*)? Ви відграєте ролю царської „охранки"?!...

* * *

Тепер загляньте в 115-те число „Народної Волї" та перечитайте передовицю п. з. „Під осуд народа". При читаню сього „твору" мимоволї насувають ся на гадку слова Цезаря: „І ти, Бруте, проти мене?!"

Се сказав Цезар, коли побачив свого найвірнійшого приятеля межи заговірниками на його житє. Але Брут замордував Цезаря не тому, що він його не любив, але тому, що він меньше його став любити.

Поступованє панів з „Народної Волї" видаєть ся менї богато гірше від вчинку Брута, бо той ішов отверто й отверто забив свого приятеля, а сї панки, вбиваючи людий морально, прикривають ся плащем патріотизму.

В Канадї нашим людям вже відібрано горожанські права на цїлий час війни; там наших людий тримають по кемпах, хоч вони є вірними горожанами тої держави від самого початку війни і по сей день. Допровадили нарід до того нещастя подібні „патріотичні" цькованя та фальшиві безличні доноси, якими послугують ся тепер скрентонські панки.

Се є підла з найпідлїйших, чорна з найчорнїйших робіт, бути донощиком на свій рідний нарід та на запомогові інституції свого рідного народу в теперішний воєнний час, і то ще зовсїм брехливими й безпідставними доносами.

Се гірше від поцїлунка Юди!

В 115-тім числї „Народна Воля" подає розмову д-ра С. Демидчука з бувшим амбасадором Думбою, яка мала місце 17. марта 1915 року і була відтак надрукована в „Свободї" 20. марта 1915 р.

Що-ж тут ненормального в тім випадку?

Др. Демидчук був у тім часї горожанином Австрії, бо він, таксамо як і редактори „Народної Волї", походить з Галичини. Думба був тодї леґальним амбасадором до Злучених Держав, а сей край не був тодї у війнї. Чомуж би не вільно було говорити чоловікови з амбасадором тої держави, якої він був горожанином? Маєте, паничі, яку льоґіку?

* * *

„Український Народний Союз", таксамо як і „Руський Народний Союз" з часописию „Нар. Воля", складаєть ся з одних і тихсамих людий, що походять з Галичини, зпід австрійського пановання. Коли російські війска взяли Львів, тодї в Росії панував мордерчий режім царя Николая II. і остатного, що душив в своїй неволи 35 міліонів Українців. В тих часах се було зовсїм натуральним для Українців з Галичини стояти в своїх симпатіях по сторонї конституційної Австрії, а не по сторонї царського абсолютизму, який гнобив найменьші прояви українського житя в Росії.

Ви, панове клеветники, донощики з „Народної Волї", що тепер бавите ся в шпіцлїв і тепер робите спізнені доноси на „Свободу", — ви тодї самі стояли по сторонї Австрії. Ви не вкажете нї одної стрічки з тих часів, де би ви писали в „Народній Волї" в користь тодїшної царської Росії, а за Австрією — так!

Коли царя в Росії не стало, коли Росія стала вільною державою, тодї і „Народна Воля" і „Свобода" стали міцно по сторонї Росії і проти Австрії. Ви стояли попередно і тепер стоїте на тійсамій плятформі, що й „Свобода". О що-ж вам, на самім дїлї, ходить? О хлополапство крім доносу?

Як видно, вам тепер ходить лиш о те, щоби здоптати комусь честь та пошкодити народній запомоговій інституції. Чи не розходить ся вам о розбитє „У. Н. Союза" і т. д.? Жалко лише, що ви називаєте себе „правдивими" соціялїстами на сторінках вашої часописи „Народна Воля". Повірте, царські хулїґани не упідлилиб ся до такого низкого степеня, як ви се вспіли діпняти.

Встидно, панове. Так погано робити!

* * *

Народе український! Громадо Українського Народного Союза! Придивіть ся добре „роботі" наших рідних Ефіяльтів-донощиків. Роздумайте, о що їм ходить, та завважте, якими брудними средствами „боротьби" вони послугують ся лише длятого, щоби натровити брата на брата; щоби комусь невинно заподіяти кривду та відібрати честь. Нї в однім народї, в цїлій історії людства, — поминаючи Брута і Юду — ви не знайдете більше чорної душі від тої, яку мають пани зі Скрентону!...

Невжеж аж так треба упідлити ся, щоби свому братови живцем копати яму, і то невинно, без жадної підстави до сього?!

Бідні клеветники... Бідні, мізерні облуди людської душі...

Нарід, члени скрентонського Союза мусять звернути увагу на нікчемну, нелюдяну роботу сих виродків нашої суспільности.

Вони наносять ганьбу і встид для цїлого нашого українського загалу в Америцї! Весь заколот, як видимо, походить від них.

Подумаймо, **о що їм ходить?!**

Кого Бог хоче покарати, тому розум відбирає — отче Ваню і союзники!

Людина.

*) Мізантроп — людина, що ненавидить других.

*) Аллан Пінкертон — шікаґовський детектив, який зорґанізував у Шікаґо аґенцію детективів, що має його імя. Умер в 1884 р.

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА.

(Коментарі „Нової Ради" і „Дзєнніка Петроградзкого").

На тему українсько-польських відносин київська „Нова Рада" пише:

Зїзд польських організацій на Україні, який відбув ся (з початком липня) в Киеві, повинен звернути на себе пильну увагу її українських кругів.

Не говорячи вже про те, що польський елемент в деяких дільницях на Україні займає поважне місце з точки погляду господарської і культурної, думати належить, що ті відносини наші з Поляками, які витворять ся тут, в центрі України, дуже зазажать і в инших наших сторонах, приміром в Галичині.

Не даром Франко писав колись, що дорога до згоди, котра мусить закінчити ся у Львові, веде все через Київ. І тут, в Киеві, після нашої гадки, мають завязати ся початки того, що колись повинно перекинути ся до того болючого центра нашого закордонного житя.

Польський зїзд обробив добру організацію польських сил на Україні і звязав її в народну краєву репрезентацію, котра певно відіграє в житю України ту ролю, яка є приналежна Полякам, яко горожанам краю. Зазначуючи виразно своє становище яко меньшости народу на Україні, і слушно домагаючи ся забезпеченя своїх, яко меньшости, прав, зїзд станув на слушнім становищи у відношеню до корінного населеня краю. Та черта виразно виступила вже в інавгураційній бесіді п. Бартошевича, котрий накликував зїзд до піддержаня свобідної традиції головно тепер, коли „український нарід, скинувши пута неволі, хоче свою будучність будувати", аби спільно у згіднім напрямі здійснити ті традиції для „користи України і добра всіх її мешканців". Ще виразнійше та думка виступає в ухвалах зїзду, з котрих трета точка говорить:

Польські збори на Руси стоять і стояти хочуть на становищи згідного співжитя зі всіми народами, які замешкують сей край. Польські збори є готові співділати в творчій і культурній роботі для піднесеня цивілізації і добробуту краю, при узгляднeню засади народного рівноправства і признаня політичних та горожанських прав народних меньшостий.

Польські збори не сумнівають ся, що на тій основі, коли кождий нарід знайде в краю забезпеченє прав свого істнованя і своєї свободи, уложать ся правильні відносини і згідне співжитє між населенєм польським і оставшою більшостию населеня.

Ми також в се віримо.

Віримо, що політичний розум і такт обох народів, українського і польського, знайде ті форми нового співжитя, які вийдуть на добро обом народам і цілому краєви. І що більше, ми хотіли би вірити, що ті форми самі через себе, завдяки спільній, згідній роботі стануть ся зерном для відновленя загалом українсько-польських відносин. Коли замовкнуть гармати і почнеть ся будованє нового житя, то на першім пляні буде відновлене в західних окраїнах української землі і добрі відносини тут повинні бути добрим приміром там. Не рушаємо тепер суспільної й економічної сторони тих відносин — се лежить на иншій площині, але народному спорови треба положити границі.

На заяву „Нової Ради" „Дзєннік Петроградзкі" пише:

Бачимо, як поважно і жичливо організуюча і відроджуюча ся Україна трактує польський елємент на Руси; вона перша перекинула невідкличний міст до згоди. Вже в першім універзалі Української Центральної Ради був загальний поклик до всіх національностий України, висловлюючий надію, що вони візьмуть згідну участь в роботі для добра краю. Зацитований висше артикул „Нової Ради" є наче доповненем до того загального заклику, доповненем, зверненим спеціяльно до Поляків. О скільки видно з одержаних звітів польського зїзду в Киеві, то через внутрішні спори на зїзді не дійшло до ухвали в справі становища супроти України. Є се поважна люка, але даюча направити ся; треба лише зробити се скоро і з цілковитим зрозуміненм значіня і поваги того кроку. Нагоду до того наша суспільність на Руси буде мати в найблизшій будучности, коли на основі компромісу, заключеного через російське тимчасове правительство з Українцями, наступить реорганізація Української Центральної Ради і її доповненє через „представництво народних меньшостий на Руси.

До Ради України війдуть отже репрезентанти широких демократичних верств польського населеня на Руси. Пораз перший від часу виборчої угоди з Українцями в галицькім соймі, заключеної майже в передодни війни і слушно розглядуваної яко відбитє давних політичних традиций Річипосполитої — часть польської суспільности буде безпосередно в зносинах з політичним народом, з котрим вяжуть його спільні кривди й урази; не про них однак згадка; в тій будучій політичній акції повинні мати місце впливи домінуючі.

Противно, се, що нас лучить, отже безпосередний інтерес краю і вигляди розвою вільної Польщі і вільної України — се чинники, котрі повинні децидувати в тій новій і відповідній стрічі при варстаті публичної і політичної роботи.

Треба звернути увагу на обставину, що з трох народів, Литовців, Білорусинів і Українців, з котрими на східних границях Польщі від віків сусідуємо, лише з тими останніми в теперішнім історичнім моменті вже тепер можемо приступити спільно до конкретної роботи. Литва є переділена военним кордоном. Більша її часть остає з тамтої сторони кордону, здавлена і здушена під обухом урядів німецького Муравєва, Людендорфа, є відтятою від житя будуючої свою державність Польщі. Сей останний факт на разі ще унеможливлює пожадане і невідкличне порозуміне між Литвою і Польщею.

Остає отже в тій царині на разі можливість певного контакту і навязуваня зносин між еміграцією польською і литовською. Длятого треба повитати і піднести утворенє бльоку польських сторонництв на Литві, який находить ся в Петрограді, а також польського радикально-демократичного союза на Литві і Білоруси. Вкінци, що відносить ся до третого окраїнного сусіда — Білорусинів, то і тут виробленє певної лінії утруднює окупація, але без сумніву супроти організованя Білорусинів у Мінску контакт мусить бути навязаний і роботу повинно ся виконувати.

Власне почали ся в Мінску наради білоруського зїзду і ми є в передодни утвореня Білоруської Народної Ради на взір української.

Коли ми відійшли дещо від польських зносин з тою останною, лише длятого, щоби виказати, що з нею передівсім і найскорше Поляки попровадять конкретну і спільну роботу, то длятого та робота мусить бути приміром і вказівкою того, що можемо і потрафимо виказати і створити в зносинах з иншими народами. На се, які будуть відносини між Поляками і Українцями в Киеві, будуть дивити ся і Литва і Білорусь, дивити ся будуть Українці у Львові. Бодай би були вони згідні з найвисшими традиціями польської політики давних часів, щоби се був примір заохочуючий і гідний наслідуваня. Яке значінє буде се мати для відроджуючої ся Польщі, легко зрозуміти. Як видко з цитованої заяви „Нової Ради" — Українці під тим оглядом плекають як найкрасші надії.

І ми також їх маємо: віримо, що в будованю нового житя на нових основах тяжко досьвідчений історією польський нарід все буде сьвітити приміром.

Надужитя російських війск в Калуши і в Тернополи.

Одна особа, яка перебувала в Калуши (в Галичині) підчас останного російського наїзду, оповідає дещо з історії сього наїзду. Передівсім треба ствердити, що поведенє свобідної революційної армії під оглядом дикости і насильства перевисшало найгірші вибрики царських війск. Се однак оправдуеть ся фактом, що у війсках, які дійшли до Калуша, було дуже мало Славян, а переважали Татари і дикі азійські племена.

Цілий Калуш спалений з виїмком середини міста, котру однак по дикому зрабовано і знищено. Російська команда позволила була гуляти розшалілій татарві, яка, користаючи з сього, насилувала богато женщин, рабувала і мордувала. Аптику спалено. В костелі закватирувала ся кавалерія з кіньми. Народна Торговля зрабована цілком. До Станиславова вивезено 25 фір Жидів. Про дикість татарві сьвідчить факт, що деяким людям повтинано пальці з перстенями...

Новостию, яка розріжняла революційну армію від царської, було се, що до Калуша, против принятих у всіх арміях засад, війшов по передних сторожах штаб, команда дивізії і телефоністи. Значно пізнійше за ними війшли війска. Взагалі підчас цілої офензиви офіцири, без ріжниці ранґ, мусіли йти на переді. Инакше полки відмовляли послуху.

Дня 16. липня Калуш заняли знова австрійські війска. Російські війска опустили Калуш вже в неділю (15. липня) пополудни.

Люди, що були в Калуши, розповідають, що те колись цвитуче торговельне місточко є тепер купою руїн.

Підчас останних боїв Калуш, як відомо, переходив з рук до рук. На улицях місточка відбували ся бої на [illegible]ти, причім російським війскам приходи[illegible]ся брати приступом майже кождий дім.

В місточку лишило ся всього кілька тисяч мешканців, головно Жидів і Українців. Більша часть населеня з поспіхом втікла на Стрий, Львів, Жидачів, як тільки появила ся перша грізна военна буря. Доми і крамниці лишено на Божу опіку. Ті, що лишили ся в місточку, протягом двох днів ховали ся в норах, пивницях і переживали тяжкі хвилі, тому, що місточко бомбардовано гарматами, а на улицях відбували ся бої піхоти. Много мирних мешканців, женщин і дітий, згинуло від гарматних і карабінових куль.

Коли занято місто, не обійшло ся без прикрих випадків. За війсками увійшли до міста ватаги опришків, котрі стали розбивати й грабити жидівські крамниці. В Калуши найдено великі склади вина. Опришки перепили ся вином і стали вдиратись до домів мешканців. Без ніякої розваги нищено чуже майно і насилувано женщини. На другий день вечером улиці Калуша були вstелені трупами австрійських і російських жовнірів, а між ними валяли ся в калюжах крови й вина опришки, впиті до безтями. Не було ніякої фізичної сили спинити дикий погром.

Дня 11. липня вечером до Калуша прибув военний комісар Савінков разом з поручником Хруновом, щоби зорганізувати охорону місточка. Саме тоді Німці відняли наступ і зачали бомбардувати Калуш. Се спонукало опришків залишити розбій і з поспіхом втікати з місточка. Савінков велів знищити всі склади спірітусу в Калуши.

В міру наближуваня німецько-австрійських війск до Тернополя зростав неспокій серед Росіян, а з ним безладє в російській армії.

Настали дні грози.

Зачало ся тим, що збунтовані салдати застрілили команданта 18-тої бригади. Незабавом опісля забракло живности для цивільного населеня. Люди їли хліб з тачіня, а купували його у салдатів, платячи за бохонець величезні суми в золоті або сріблі.

В неділю, 15. липня, підчас богослуженя в костелі Єзуїтів впало до середини чотирох козаків і стали стріляти до образів та рубати шаблями присутних людий, викрикуючи: „Паршиві Ляхи, вас всіх треба вибити!" І не скінчило ся на тім. Козаки кинули ся відтак на сьвященика, здерли з нього ризи і жадали гроший. Коли сьвященик не відповідав і тільки молив ся, розлючені дикуни розрубали йому шаблею щоку і стали тягнути за руки і ноги кождий в свою сторону. Відтак зарубали на смерть шаблями.

В понеділок, 16. липня, вивезено з Тернополя закладників: аптикаря Крижановского і адвоката Шварца.

В тойсам страшний понеділок розпочали ся в Тернополи сцени, нагадуючі Дантове „Пекло".

Скрізь по місті бігали товпи війска, впадали до мешкань, рабуючи і забираючи всьо, що лиш мало яку вартість для них. Насилувано, калічено і убивано женщини, а навіть і малих дітий не щаджено, але богато покалічено і повбивано. На моїх очах — пише кореспондент — убито мою матір і сестру. Коли я кинув ся на їх ратунок, мене кольбою вдарено в голову і силою придержано, щоби я дивив ся на їх муки. Такі сцени відбували ся в цілім місті. Мущин вивожено масово або калічено в дикий і брутальний спосіб, якого й описати годі...

Тернопіль став в полумях. То Чеченці, так званий „смертний батальон", підпалили місто, а облиті нафтою доми горіли як смолоскипи.

Найгірше знищено дві головні улиці Тернополя: Міцкевича і Третого Мая. Богато камениць на тих улицях лежить в руїнах, а деревляні доми спалені до фундаментів. Також і на инших улицях огонь і гарматні стріли знищили богато домів. А в цілім місті не було закутка, де не сягнула би злочинна рука розшалілого російського війска. Також і всі передмістя зістали знищені як не гарматним огнем наступаючих армій, то мстивою рукою змущених до відвороту російських війск.

Рабували без милосердя—і то всьо, що лиш попало їм в руки: склепи з ріжнородним товаром, розбивано двері до приватних мешкань, а в мешканях розбивано шафи, комоди, куфри і всю хатну обстанову серед пекольного крику і витя здичілої товпи салдатів. Чого не могли забрати зі собою, те нищили і палили. І не тільки прості салдати допускали ся таких варварських вчинків, але навіть офіцири. До одного з заможнійших жителів прийшов офіцир і зажадав від нього 80.000 рублів, а як їх не дістав, бо напастований не мав при собі такої суми, розлючений офіцир убив його вистрілом з револьвера. Около 250 зовсім невинних осіб впало жертвою непогамованої дикости російських жовнірів. Скрити ся перед ними ніхто не зміг; вони всюди знаходили і витягали ховаючих ся людий та карали страшенно за саме скриванє. Дехто з тих, що ховали ся, згинув в огни або під румовищем горіючих будинків.

Зпершу бурмістром міста був др. Мандель, але відтак Росіяни вивезли його на кілька тижнів до Проскурова. Він повернув назад, але бурмістром вже більше не дали йому бути. Майже за весь час побуту Росіян бурмістром був Міхаловский, директор учительської семинарії, бувший радний міста. Тепер на чолі міської управи стоїть знова др. Мандель.

Сава Чернецький.

НОВІ СТЕЖКИ.

Зарослп стежки травою,
Куди ми ходили,
А полоти їх сегодня
Нема в мене сили;
Ані сили, ні охоти,
Ні доброї волі:
Лїпше нові продоптати
В широкому полі.
Житє іде й не вертає,
Як води в ручаю,
А кригою загачені
На бік виступають
Й нові стежки собі творять —
Лугами, полями.
Чомуж нам усе ходити
Старими стежками?

ПОКЛИК
ДО ПП. ДЕЛЕҐАТІВ, ВИБРАНИХ НА XIV. ГОЛОВНУ КОНВЕНЦІЮ, І ДО ЧЛЕНІВ У. Н. СОЮЗА.

Головний екзекутивний комітет У. Н. Союза на своїм засіданю дня 6. с. м., згідно зі статутом організації § 27, назначив низше підписаних до комісії статутової. Згідно з § 33 статута У. Н. Союза, обовязком сеї комісії є переглянути статут У. Н. Союза, приготовити поправки або доповненя до статута, які ся комісія буде уважати за потрібні, і предложити їх зі своїми увагами конвенції до порішеня.

Щоб ся комісія могла як слід виконати вложений на неї обовязок, низше підписані члени комісії уважали за відповідне видати отсей поклик до пп. Делеґатів і Членів У. Н. Союза, з просьбою, щоби кождий делеґат, або член, котрий має якінебудь проєкти, поправки, чи зміни до статута нашої орґанізації, прислав їх на руки низше підписаної комісії.

Дотичні проєкти можна присилати на руки котрогонебудь члена комісії до дня 13. жовтня с. р.

КОМІСІЯ СТАТУТОВА:

Омелян Рекрут, 18 Bischop St., Providence, R. I.
Роман Слободзян, 813 N. 8th St., Philadelphia, Pa.
Іван Мартинець, 186 E. 2nd St., New York, N. Y.
Семен Ядловський, Box 76, Jersey City, N. J.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Джерзисіським Українцям під увагу.

На 3-тій стороні нинішного числа „Свободи" є оголошене джерзиської шкільної ради про безплатні вечірні школи, з яких повинні користати наші родимці в Джерзи Сіти. Про користи таких вечірних шкіл для наших людий ми тут говорити не будемо, бо кождий розуміє се сам. Зазначимо хиба те, що кождий чужинець, котрий покінчить курс вечірної школи, дістане відповідне шкільне свідоцтво. Хто з таким свідоцтвом явить ся в суді, щоби вибрати други горожанські папери, сей може бути певний, що ті папери дістане, бо урядник натуралізаційного бюра не буде задавати дотичному чоловікови ніяких питань. Свідоцтво з укінченого курсу вечірної школи є запорукою, що властитель свідоцтва має відповідне підготоване.

Користайте, Земляки, з доброї нагоди, бо знане англійської мови Вам тут дуже пригодить ся!

Жадають, аби перше брати самотних до війська.

Державний сенатор Калдер з Ню Йорку і бувший конгресмен Виліям С. Беннет вислали до президента Вілсона петицію, жадаючи не брати до війська жонатих мущин так довго, як довго армію можуть творити нежонаті. Повисшу просьбу підписав екзекутивний комітет републиканського клюбу 70. алдерманського округа в Ню Йорку.

Правительству грозять нові робітничі непорозуміня.

Для американського правительства наступають нові клопоти в области праці. Машиністи, заняті при правительственних корабельних варстатах, зажадали майже 1-доларової підвишки платні на день. В жовтни 1916 року робітники дістали 24 центи підвишки. Представники 12.000 робітників на конференції у Вашінгтоні рішили заняти рішуче становище в случаю, коли правительство відмовить підвишки. Своє жадане о підвишку робітники основують на великій дорожні. Жадане доручено на письмі президентови Вілсонови.

Ще гірше представляєть ся справа углекопів (майнерів). Углекопи в Іллінойс, Індіяна, Огайо і в західній Пенсильвенії зажадали 25% підвишки. Властителі копалень угля заявили, що на се під ніяким услівем не можуть згодити ся, бо на перешкоді стоїть назначена правительством найвисша ціна на уголь. Справу углекопів візьме у свої руки, правдоподібно, адміністратор угля, др. Г. Гарфілд.

Бруклинського дезертира зловлено у Фріпорті.

Джеймс Монаген з Бруклина, Н. Й., який вже мав відійти з иншими рекрутами до військового табору, але здезертирував, зістав передчера арештований у Фріпорт, Па., і відданий в руки військових властий.

Після істнуючого військового закона, жовнір, який раз здезертирував, не може бути відісланий вже до табору.

$50 за зловлене дезертира.

Правительство рішило приняти рішучі кроки супроти військових дезертирів: 50 долярів дістане кождий, хто зловить дезертира, котрого віддасть ся відтак перед военний суд.

Арешт російського Українця.

Почтмайстер Джеймс Келлі з Лонг Айленд Сіти, Н. Й., забрав на поліційну стацію російського Українця Петра Куляка зпід ч. 43 Бакс улиця, Бруклин, Н. Й., і випитував його там, де його реґістраційна картка. Куляк заявив, що не має, бо числить вже 31 літ житя. Справу віддано судовим властям до розсліджена.

Суфражисткам в стейті Мейн ще далеко до побіди.

При спеціяльним голосованю в стейті Мейн над справою, чи женщинам дати право голосу в стейті чи ні, впало 20.604 голоси за, а 38.838 проти надання женщинам права голосовання. Ріжниця в некорисить женщин виносить 18.234 голоси.

Американські Литовці-католики жадають независимости для своєї вітчини.

На конвенції Литовців-католиків, яка тепер відбуваєть ся у Філаделфії, Па., ухвалено жадати для Литви політичної независимости.

15 центів кварта молока в Бостоні.

Сподівають ся, що з днем 1. жовтня одна кварта молока буде коштувати в Бостоні 15 центів.

Новий плян для американізована чужинців.

З новим пляном для американізована чужинців виступив на засіданю нюйорської шкільної ради суперінтендент, Генри Дженкінс. Радить він іменно, щоби замісць чотирох вечерів, обертати на науку англійської мови і американського закона лише три дни, а четвертий день посьвятити на науку танців. Покищо сей проект відложено до другого засідання ради.

Задумали скорочувати житє невилічимо хорим.

Комітет лікарів з осідком в Шікаго, Ілл., рішив занятись справою переведення в закон проекту про скорочуване житя невилічимо хорим. В тій справі комітет в найблизшім часі віднесеть ся до всіх говернорів і стейтових леґіслятур, аби вони подали в сій справу свою раду.

Батьком сеї ідеї є лікар В. А. Гілд з Де Мойн, Айова, який радить убивати всіх невилічимо хорих людий. В кождій місцевости повинен бути трибунал, зложений з трох лікарів, які мають докладно розслідити хорого і рішити його долю. Коли викажеть ся, що хорий не має надії повернути до здоровля, тоді поступити з ним так, аби він довше не мучив ся. Спосіб скорочування житя повинен означити закон.

Повисший проект попирає судія Л. Нікерсон з Корнвол, Конн.

$40,000.000 для Франції.

Американське правительство асигнувало 40 мільонів долярів яко дальшу позичку для Франції. Доси загальне число позички для аліянтів виносить 2.446,400.000 долярів.

Страйк в Ейвон, Конн.

П. В. Бучацький з Ейвон, Конн., доносить, що робітники тамошної фабрики Енсінг Бікфорд Ко. вийшли на страйк, домагаючи ся 25-центової підвишки денно.

Всі робітники повинні бути солідарні і не повинні йти працювати яко страйколоми.

Потрясаюча трагедія в Гемтремк, Міш.

Юлія Мікула, Мадярка, літ 28, з Гемтремк, Міш., повісивши 22. с. м. три малі свої доньки, сама також опісля повісила ся. Жертвою матери впали три доньки, з котрих перша числила 5 літ, друга 3, а третя 1½ року житя. О скільки власти могли довідати ся, то не було ніяких мотивів до поповнення трагічного кроку. В угорській кольонії є ріжні поголоски на тему висше згаданої трагедії. Юлія Мікула висловила ся кілька днів перед смертию, що „не хоче, аби її доньки мали терпіти те, що вона перетерпіла". На картці, яку вона лишила перед самою смертию свому мужови, написала ось-такі слова: „Ти забери собі обох хлопців, а я заберу з собою три дівчині. Опускаю тебе тепер, аби ти міг бути щасливим. Опікуй ся хлопцями".

Кандидати на майора Ню Йорку.

Назначинами на майора Ню Йорку є: Моріс Гілквіт з рамени соціялістичної партії; Виліям М. Беннетт з рамени републиканської партії і судія Гайлен з рамени демократичної партії.

Теперішний майор, Джан П. Мічель, провалив ся при виборах в кандидати, хоч при першім обчисленю осягнув був около 1.200 голосів більше нiж його противник Беннетт. Точна контроля виказала однак надуживя в користь Мічеля.

Гру в пінакля заборонено.

Головний заряд університету в Сиракюз, Н. Й., заборонив студентам того університету грати в пінакля, бо се — після думки заряду — є німецька гра.

На судний день нюйорські Жиди зложили 350.000 долярів.

На поклик жидівського запомогового комітету в Ню Йорку, аби підчас судного дня всі американські Жиди зложили 1,000.000 долярів для своїх братів в Европі і Азії, нюйорські Жиди зложили від себе жертву 350.000 долярів.

Рабін помер у 113-тім році житя.

В Бруклині помер рабін, Барнет Волинський, проживши 113 літ. Він три рази женив ся і, умираючи, оставив 118 нащадків, які належать до пятьох ґенерацій.

Рабін Барнет Волинський родив ся в Росії. До Злучених Держав прибув 40 літ тому. Через ціле своє житє він все курив, але ніколи не уживав горячих напитків. В своїм житю був він лише раз хорий; се було 35 літ тому, коли його потовк автомобіль.

В 1904 році, коли він обходив свої 102-літні роковини уродин, Теодор Розевелт заслав йому був тоді свою фотоґрафію з власноручним підписом і желанями, а також кілька кусників золота, на яких був зазначений день його (рабіна) уродин. Рабін Волинський говорив і писав знамените по англійськи, московськи і гебрейськи.

Автомобіль упав у ріку Пасейк.

В середу (26. с. м.) рано недалеко Керні, Н. Дж., упав у ріку Пасейк автомобіль, при чім стратив житє Клярен Атвуд з Бостону, Масс., Шофер виратував ся і тепер сидить в арешті, очікуючи на переслуханє. Автомобіль упав з моста, який був отворений. Шофер, здаєть ся, не бачив червоного сьвітла, яке сьвітило яко пересторога, що міст є отворений. Полісман Дольшер, який тоді сповняв службу біля моста, каже, що він з цілої сили свистав, даючи знак шоферови, аби став, бо грозить велика небезпека. Однак всі заходи були даремні. Шофер гнав автомобілем з цілої сили, вдарив машиною в дротяну рогачку, яку прорвав, і провалив ся в воду.

Дасльокс Паттсікосспавпопульос.

Дасльокс Паттсікосспавпопульос — се імя одного нюйорського купця, який мешкає під ч. 332 Вест 37 улиця, Ню Йорк, Н. Й. Вчера він упав з трамваю на розі улиць Бродвей і Борклей. Полісман Браннiґен підняв його і попросив його імя. Сей сказав йому своє імя.

„Чекайте — каже полісман — говоріть поволи, а я буду писати".

„Дасльокс Пат-" — говорив купець.

„Тягніть дальше" — каже полісман.

„-тсікосспав-" — продовжав купець.

„Кінчіть вже".

„-популос" — кінчив купець.

„То ваше імя складаєть ся із 21 букв"? — запитав полісман.

„Так" — відповів купець.

„То добре, — кінчив полісман — лише не кажіть мені повторяти ваше імя. Йдіть до дому і покличте собі лікаря".

ЗАГАЛЬНІ ВІСТИ.

Военні кошти Росії.

Російський міністер фінансів оповістив, що военні кошти Росії по день 14. вересня 1917 року виносять 41,000,000.000 рублів.

Ірляндський революціонер помер з голоду.

Томас Аш, один з провідників Шін Фейнерів (революційна партія в Ірляндії), помер, почавши від якогось часу голодний страйк. Англійські власти арештували його підчас революції в Ірляндії і засудили на досмертну вязницю. Минувшого червня його помилувано і випущено на волю, але відтак власти знова арештували його і засудили на один рік арешту. Тоді Аш почав голодний страйк, через що помер.

Індії жадають самоуправи.

Дотепер Англія мала клопіт лише з Ірляндцями, які жадають самоуправи. Тепер — як доносить лондонська телеграма з 25. вересня — самоуправи жадають також Індії. Се дасть ся зауважити по сім, що індійський нарід жадає великих політичних реформ в краю. Телеграми з Бомбаю (столиці Індії) доносять, що в цілих Індіях нарід працює в напрямі політичних реформ в краю.

Єгипетські націоналісти стали по стороні Німеччини.

Неприємною річию для Англії є факт, що єгипетські націоналісти, які домагають ся независимости для Єгипту, станули по стороні Німеччини.

Аббас Гільмі, бувший кедив (володітель) Єгипту, який 1914 року уступив і вже від девятьох місяців перебуває в Женеві (Швайцарія), рішив ся перенести ся до Відня.

Знова з Берліна доносять, що головна кватира єгипетських націоналістів, яка доси находила ся в Женеві, переносить ся тепер до Берліна, де буде видавати свою часопись „Новий Схід".

Швайцарія заборонила вивіз поживи.

Швайцарське правительство заборонило вивіз споживних продуктів за границю, через що населене Швайцарії одержує тепер поживу по зниженій ціні. Вивозити за границю можна лише тютюн і чоколяду.

Вивласнєне земельної посілости в Польщі.

Революційна фракція польської соціялістичної партії у Польщі на своїм зїзді у Варшаві з початком серпня ухвалила вивласнене середної і великої земельної посілости.

Польські представники в державах аліянтів.

Польський конґрес в Москві визначив своїх представників в державах аліянтів: Р. Дмовского в Лондоні, Е. Пільца в Парижи і гр. М. Замойського в Римі.

Літаком з Турина до Лондону.

Італійський летун, капітан Маркіз Джуліо Лявреаті, здобув новий рекорд в царині летництва, зробивши літаком 656 миль протягом 7 годин, 22 мінут і 30 секунд.

В понеділок (24. с. м.) о годині 8.28 рано він вибрав ся літаком з Турина (в Італії), летів майже 12.000 стіп понад гори Альпи і о годині 2.50 пополудни він вже був у Лондоні.

Цілу сю довгу просторонь він перелетів без перестанку. На його літаку находив ся, крім нього, один машиніст і дві гармати.

Лявреаті привіз із собою до Лондону листи від італійського короля до короля Англії і деяких англійських політиків.

Літаком з Лондону до Ню Йорку за один день.

Лондонський кореспондент нюйорського „Ворлд-а" доносить, що Дж. Вайтред, директор „Вайтред Айркрефт Ко.", запевнив його, що згадана фірма заходить ся коло удосконалення пляну такого літака, яким буде можна перелетіти з Лондону до Ню Йорку за один день. „Наші пляни — говорив кореспондентови директор Вайтред — вже є на укінченю. Ми зробимо такий літ, який буде найбільше сензаційний в історії летництва". Першим літаком відіде славний англійський летун, Герберт Сайкс. Він відіде з Англії рано, а його щасте йому буде сприяти, то вже над вечером буде в Ню Йорку.

З Кіченерового штабу остав ся лиш один при житю.

Лондонська часопись „Експрес" повідомляє, що з кількадесять членів штабу льорда Кіченера остав ся лиш один офіцир. Всі прочі погинули у війні. Сам Кіченер, як відомо, знайшов свою смерть у морських филях.

ВСЯЧИНА.

Хінські часописи є найстарші.

Заки Европа знала щонебудь про друкарську штуку і журналістику, то в Хінах один чоловік на імя Гонг-Чун вже був винайшов спосіб робити черенки з мішанини олова і срібла. В 400 році по Христі в Хінах вийшла перша газета „Кінґ-Баб", друкована на кусниках жовтого шовку. Се був перший результат винаходу Гонг-Чуна.

Через 1.500 літ виходила ся часопись, подаючи своїм читачам вісти з Хін і инших держав. Аж недавно, коли президентом нової хінської републики став Юан-Ші-Кай, часопись заборонено видавати.

Другою найстаршою хінською часописию є „Тсінг Пао" або пекінська „Новина", яка істнує вже 1.400 літ.

Третою найстаршою хінською часописию є „Кін Пан", яка істнує вже 1.000 літ.

Відки взяла ся назва „Британія".

Кажуть, що назва „Британія" має правдоподібно походити від імени „Брут" — Енеєвого сина.

Відки походить англійське слово „clerk".

Англійське слово „clerk" (урядник) походить від латинського „clericus". В XIII. столітю урядниками були лише клерики з монастирів; вони одні вміли читати й писати, бо лише в монастирях були школи.

Хто був основателем Домініканів і Францішканів.

Основателем Домініканів (Domini canes, се пси Господні, що роздирають тіла єретиків) був Домінік Ґузман з Еспанії. Основатель Францішканів був св. Франческо з Оссізі.

400 літ істновання протестантизму.

В неділю, 28. жовтня 1917 року, протестантські церкви в цілім цивілізованім сьвіті будуть сьвяткувати 400-літню річницю реформації церкви, яку доконав молодий німецький монах Мартин Лютер.

Де є осередок землі.

Кажуть, що Єрусалим — се осередок землі, а Голгофта — се пуп землі; повстала з Адамового черепа...

В. Левинський.

УКРАЇНСЬКИЙ ОЛСТЕР.

Що таке Олстер?

Шість графств Ірляндії заселених переважно Англійцями, які одначе серед моря ірляндського населеня творять невеличкий островчик, себто майже зникаючу меньшість, — се Олстер. Сей Олстер, що повстав наслідком кольонізації Англійців на протязі пановання Англії над Ірляндією, відомий на весь сьвіт тим, що ірляндський нарід, поневолений Англією, знайшов у нїм не тільки свого противника, але тупого, засліпленого фанатичного ворога, що поставив собі за завдане, за всяку ціну недопустити до того, аби Ірляндці дістали належну собі волю. Вони, ся маленька горстка кольонізаторів ірляндської землї, привикли до пановання над ірляндським народом і розпоряджати ся ним, мов підчиненим собі „бидлом;" кілька разів відгрожувались навіть оружним повстанєм, коли тільки в англійській палаті послів ірляндські посли заставляли англійський уряд заговорити про автономію (Гом Рул) для Ірляндії.

Такий свого рода Олстер має нині Україна. Під українським Олстером треба розуміти всі елементи на Україні, кольонізаційного й асиміляційного походженя, чи будуть вони Москалями (Великоросами), чи так зв. „Малоросами", Поляками, Жидами і т. д., осілими на українській земли серед моря українського населеня, ріжних політичних переконань, що під нинішний момент, коли Україна скинула царське ярмо і хоче стати вільною і незалежною, сї елементи докладають усїх способів і сил, аби недопустити до того, щоби український нарід, себто українські селяни і робітники, стали господарями на власнїй землї і у своїй хатї. Вони, сї „милї" гостї на Україні, що влїзли тут з ласки царської руки, і з ласки її зробились господарями України, не можуть ніяк погодити ся з тим, що з хвилею, коли український нарід скинув ярмо, тимсамим і їх пановане на Україні і над її народом скінчило ся.

В сїй статї ми не будемо говорити про те, як Великороси взагалї відносять ся до домагань українського народу, але як до тих домагань ставить ся власне той український Олстер. Се найкрасше покажемо на кількох прикладах.

На українськім веснароднім зїздї, що відбув ся у Києві на початку цьвітня с. р., проголошено волю України і то в формі повної автономії українського народу, федеративно звязаної з російською републикою. Всї українські партії, всї верстви і кляси українського народу заявили на весь сьвіт, що вибила слушна година, в якій поневолений доси 30-мілїоновий нарід мусить стати господарем на своїй земли. Сей зїзд сказав теж своє слово і на адресу инших народностий, котрі жиють на Україні. Він по братерськи завізвав їх ставати в спільні ряди до боротьби за волю того народу, серед котрого вони жиють, даючи їм запоруку, що вони на Україні не зазнають ніякої неволї, ніякого насильства, що будуть мати повне право завідувати своїми національними культурними справами.

Але сього замало було для тих елементів на Україні, що ще вчера не признавали істнованя українського народу, що ще вчера паношились у нїй під опікунчими крилами Миколи Кровавого, як в своїй економії, що ще вчера були панами України і тупими ворогами, скритими чи явними — все одно — волї, воскресеня закутого в царські кайдани українського народу.

Трудно тепер погодитись тим панам з думкою, що їх пановане на Україні скінчене.

Погляньте на рухи сеї ворожої Українцям руки, прислухайтесь їх словам, їх бажаням, їх протестам, а зрозумієте, який тернистий шлях стелить ся ще перед українським народом до оконечного здобутя ним волї і независимости.

Пічнемо від самих заїлих ворогів України, тих Москалів і „Малоросів", що ґрупують ся довкола ґазети „Кіевлянин", ґазети, в якій працювали колись Піхни і Юзефовичі (Юзефович — автор указу з 1876 р.) а тепер Щульгіни, Савенки, Флорінські і Щоголіви (Щоголїв — автор обемистої книжки про українську справу, написаної з донощицькими тенденціями на український рух і призначеної для жандармів і поліцаїв на Україні і поза нею).

В одній із своїх статий в „Кіевлянинї" Щульгін бє на трівоґу перед українським „сепаратизмом" і перед тим усім, що дїеть ся на Україні. Ті филї національної сьвідомости й активности, що переливають ся по Україні, наче филї розбурханого бурею моря, приводять старого україножера в чисту розпуку. Заломивши руки над претенсіями „сепаратистів" до захопленя всього публичного житя „південної Росії", себто України, і накликаючи до боротьби за „адін народ", сей московський реакційний націоналїст пише:

„Нам буде тяжко, коли Київ, з матери міст російських, зробить ся жерелом українського „відщепенства". Але всеж се є без порівнаня лекше, ніж навіть думки про те, що на улицях міста будуть снувати ся пруські мундури і німецький маґістрат буде рішати, в якій мові мають відбувати ся дебати в міській думі".

Характеристичні сї слова україножера. Вони пророчисто говорять про силу українського визвольного руху, який заставляє всяких україножерів з „Кіевлянина" пускати тільки гадючий шипіт. Нема сумніву, що московські україножерні націоналїсти ведуть і вести-муть боротьбу проти волї України аж до повного упадку.

Дух проклятої спадщини пановання царської Росії на Україні віє із статий і вістий, які приносить ґазета російських поступовців і соціялїстів на Україні, „Кіевская Мысль".

В числї з 9 н. ст. мая находимо в нїй характеристичну передовицю п. з. „Несколько вопросов", в якій замітне роздражнене й невдоволене з того, що український рух іде твердо й рішучо до українщеня всього житя на Україні.

Ґазета невдоволена, що український студентський зїзд ухвалив резолюцію про „безпроволочне здійснене власними силами національно-територіяльної автономії України" і питає, що на сю ухвалу „синів" скажуть „батьки" з Української Центральної Ради, які на своїй нарадї, — коли то пійшли були чутки, що український зїзд хоче проголосити себе українською конституантою і оголосити автономію України — заявили, що в справі автономії України вважають єдино компетентною російську конституанту.

Очевидно, в дійсности між „батьками" й „синами" конфлїкту нема, бо український зїзд признав російській конституантї тільки право санкціонованя автономії України, як і цїлого ладу російської федеративної републики, заявляючи притім виразно, що треба безпроволочно творити основи автономії України.

Невдоволена далї ґазета, що Українська Центральна Рада не вдоволяєть ся утворенєм одного охотничого українського полку, але змагає до українїзації всього війска, яке рекрутуєть ся з України.

Невдоволена також, що Українці широко зорґанїзували київський ґубернський селянський зїзд, закликавши на нього делеґатів кождого села, а не тільки делеґатів істнуючих уже орґанїзацій. Річ у тім, що істнуючі орґанїзації оставали в значній мірі під впливом російських „культуртреґерів", які тепер боять ся масової волї українського села.

Ми звертаємо увагу читача на сю одну статю в поступовій російській ґазетї на Україні, аби читач бачив, що дїеть ся в серцях маскованих ворогів і обрусителів на Україні під теперішну хвилю. Цїлком натурально, що в сїй ґазетї знаходить місце все, що так чи инакше є висловом всеї акції на Україні, змагаючої проти її волї. Ось з сеї ґазети довідуємо ся про характеристичні збори так зв. Союза родительських комітетів і педаґоґічних рад при київських середних школах.

Тут наглядно побачить читач, чим грозить московський Олстер на Україні.

Ми знаємо, що в царській Росії не було ані одної української школи, що школи на Україні всї були московські, що в тих школах вчили російські або зросійщені учителї.

І ось сї московські і змосковщені батьки та учителї зійшли ся обміркувати справу українїзації середної школи на Україні. Референтом був співробітник „К. Мысли", Малорос В. Чаповець, що иноді пише в сїй ґазетї настроєві статї про український театр, манїфестації і т. п. Провідна думка його реферату така: завести покищо в середній школї українознавство, а викладову мову оставити російську. Супроти змагань до повної українїзації середної школи, він кинув таку фразу: „будучність української мови буде тодї запевнена, коли появлять ся українські Метерлїнки і Верґани, а не українські Марати й Робеспієри". Збори подїлили ся різко на дві части: більшість зборів, зросійщені батьки учеників і учителї, яким не хочеть ся переучувати своїх предметів по українськи, заявили ся за вдержанєм російської викладової мови; супроти сього домагане українїзації школи остало в меньшости.

В дусі російської більшости вислано телєґрафічно до міністра просьвіти резолюцію, в якій висловлюєть ся домаганє, що „середна школа на Україні повстала під сю пору зберегти свій — общерусский характер з бажаним у нїй курсом українознавства".

Ось дальший факт з олстерського руху на Україні:

„Русское Слово" з 18. мая н. ст. доносить з Києва, що при дуже близькій участи проф. Яснопольського і инших російських діячів утворив ся „демократичний союз діячів російської культури на Україні". Сей союз уважає, що російська культура з огляду на нагромаджені нею богатства (рабунками і паразитним способом під опікою царського режіму! — В. Л.), безумовно є одною з важнійших краєвих культур. Союз стоїть на точці рівноправности російської і української мови, яко місцевих краєвих мов України.

Такі є побожні бажаня обрусителів і Малоросів на Україні в области середної осьвіти.

Природна річ, що між останними і відомими Українцями конфлїкти неминучі і вони почали ся з самого початку вибуху російської революції.

Про один з них довідуємо ся з „Річи", орґану Мілюкова, яка приносить в одній із своїх чисел за „Русским Словом" справоздане зі зборів представників київських російських орґанїзацій, на котрі запрошено теж українських делеґатів, щоби ті вияснили їм справу домаганя автономії України. „Річ" подає се справоздане під заголовком „Плани украинцев".

Наведемо із нього найважнійші місця:

„Відкриваючи збори — пише петроградська ґазета — представник виконавчого комітету, Страдомський, пропонує Українцям відповісти: чи правдиві се слухи, що істнує сильна політична течія, що хоче української демократичної републики, а може навіть і самостійної України?

У відповідь на се питане забрав голос голова Центральної Української Ради, проф. Грушевський, і говорив по українськи так:

„З ким ми тут стрінули ся: з товаришами, чи противниками? Признаєте ви право народу на своїй власній території (землї) будувати своє власне житє, чи ви — представники старої системи обрусїня? Ми просимо вас з початку висказатись про своє принципіяльне відношенє до прав українського народу на національне будівництво".

В кінци своєї промови проф. Грушевський закладає протест проти погроз, які дійшли до Українців в імени рад (советов) салдатських і робітничих депутатів, що коли український національний зїзд, який відкрив ся 6. цьвітня, обявить себе установчим зібранєм, то його розженуть баґнетами війск.

Розуміеть ся, так гідне всякого признаня і рішуче становище представника українського народу відразу здерло маску із олстерців і внесло між них зденервоване. На таке поставлене справи вони не були приготовані.

Заступник голови міського виконавчого комітету, Григорович Барський, відповідає, що трівоґу викликує не принципіяльна постановка справи, а лише дїла, що проводять національне самоозначене в житє. Забирає голос ще раз проф. Грушевський і заявляє, що откройоване автономії України може бути рішене зїздом, у якім возьмуть участь делеґати всього населеня без ріжниці національности і віри.

Представник воєнної ради київського ґарнізону, капітан Карум, вимагає, щоби Українці „відкрили Карон" і відказали ся від безпроволочного откройованя автономії України.

Голоси представників Української Центральної Ради: „Ми не відказуєм ся! Ми вас інформуємо!"

Капітан Карум продовжає: „Ми, військові, просимо вас не підносити таких справ, що внесуть роздор. Не мішайте нам боронити батьківщину (себто право пановання над українським народом! — В. Л.). Ми не повинні побоювати ся, щоби в момент, як ми стоїмо перед німецькими гарматами, нам всадили з заду ножем в плечі".

Сих виписків із статї „Річи" досить, щоби пізнати характер конфлїкту між представниками старого режиму на Україні, без огляду партійного, і представниками волї українського народу. Натуральна річ, перші мусїли вдоволити ся тими поясненями, які дали їм на зборах Українці.

Щоби оцінити як слїд сей перший поважний конфлїкт між Україною й Олстером, наведемо конець із статї проф. Грушевського п. з.: „Нема повороту!", що появила ся зараз на другий день після сих зборів у „Новій Радї":

„В критичний момент, — пише проф. Грушевський — коли російський уряд збирав ся винищити українство в Галичинї і Росії, не стїснюючись найбільше вандальськими і варварськими прийомами, Українці не найшли помочи і піддержки у великоруськім громадянстві, окрім с. д. (одної частини рос. с. д. — В. Л.) і се породило в Українців глибоке недовіре до російської поступовости і демократії. Тому зявила ся неминуча конечність обезпечити українському народови державне право федерацією з російською державою, а як нї, то і повною самостійностию України. В противнім висновку прапор самостійної України розгорнеть ся в той момент, як всеросійські централїсти захотїли би вирвати з наших рук прапор широкої української автономії в федеративній і демократичній російській републицї".

До ще різкійшого конфлїкту між Українцями і Олстером прийшло, коли перші почали формувати перші основи українського національного війска, через утворене так зв. „1-го українського полку ім. гетьмана Б. Хмельницького". Були дві безпосередні причини, що дали почин до сформованя сього полку: 1) щораз більша небезпека для волї України, яка грозила і грозить від спадщини царської Росії на Україні і великоруського централїзму і 2) сформоване польського полку у Києві, що не відійшов на фронт, а з повстанчими прапорами з 1863 р. лишив ся в Києві.

З приводу сього факту відбули ся дня 3. мая в другім городськім театрі обєднані збори Ради депутатів війск українського (київського до революції) воєнного округа і Ради робітничих депутатів. Збори тривали повних 4 години. Предсїдатель зборів, начальник міліції А. Лепарський, взивав військових і робітничих депутатів до спокою, але збори вели ся дуже пристрасно і бурливо.

Реферат мав член комітету військових депутатів, Рябцов, що подрібно виложив історію справи українського полку. Зібрані у Києві салдати Українці твердили, говорив він, що їх не тільки 3.000, але в них богато однодумців по ріжних містах і на фронтї, які тільки чекають на вістку про утворене українського полку, щоби рушити у Київ. В сїй справі вислав ґенерал Ходорович ґенералови Брусїлову телєґраму, на яку той прислав на імя комісаря К. Оберучева таку відповідь: „Зволъте зробити заходи, щоби вияснити тим салдатам, що я не маю ані права ані можности нашвидко творити нові полки. Мене дивує, що виконавчий комітет українського воєнного округа нічого не робить в тій справі. Очевидно, тут має місце якась провокація, яку треба усунути. У київській залозї є досить військової сили, щоби головний комендант разом з вами дав лад сьому непорядкови. Україну однаково оборонять всї війска фронту".

Ми думаємо — говорив референт — що в імя свободи Росії не вільно нарушувати цїлости армії. Ворог один, армія повинна бути одна. А що, коли крім Українців зачнуть підіймати свої прапори та стяги і инші численні народности Росії — і Татари і Грузини і инші? Чи не відчуваєте, що в тім початок загибелї нашої свободи?

Із Українців перший відповідав В. Винниченко. Він заявив, що витворене положене дуже непокоїть також і Українців. „Уворене українського полку — се стихійна проява, викликана царизмом і віковим гнетом українського народу. Українці не довіряють навіть російській демократії, бо за весь час гнету Українців російська демократія ставила ся неґативно до того. (Оплески у одних, крики у других: „Неправда!" „Правда!"). Кілька разів у державній думі піднимало ся невинне питане про українську мову в народній школї, але дума відповідала відмовно. А Родічев навіть заявив: треба дати їм українську школу, нехай себе здискредитують. У відповіди Родічева — відповідь цїлої російської демократії. (Крики: „Неправда!" „Правда!" Шум). Я з вдоволенєм чую сї крики. В тім я бачу основу, на якій ми можемо зійти ся. Український полк — се стихія. Одинокий вихід — се висланє Українців яко окремої військової части на фронт. Коли ви се зробите, всї українські орґанїзації беруть на себе обовязок добити ся того, щоби з фронту не убув ані один Українець, аби комплетоване дальших українських полків відбувало ся тільки на рахунок частий за фронтом. Коли ви не зробите сего, ви пішлете на фронт 3.000 аґітаторів — не вдоволених, але вражених у своїм національнім почутю. І за наслїдки сього ми не ручимо".

Опісля забирало голос кілька українських представників, а між ними комендант полку ім. Хмельницького, штабс-капітан Путник-Гребінка.

У своїй промові заявив він, що він і його однодумці виточують політичний процес Миколї II. та всьому старому режімови, що 250 лїт угнїтав нарід-бидло. На знак задоволеня вони домагають ся, щоб український прапор розвивав ся хоч над одним полком. В противнім разї — заявив він — на позиції пійдуть не 3.000 дисциплїнованих жовнірів, а 3.000 ворожих аґітаторів. На окреме запитане заявив, що він був ранений і висланий на Кавказ. Не докінчивши курсу лїченя острої невраствнії, він самовільно відійшов зі шпиталю і прибув до Києва, де й довідав ся про полк, який сформував ся.

Відтак на естраду вийшов представник петроґрадської Ради робітничих і жовнірських депутатів, укр. с. д. Непорович. Його поява викликала загальні грімкі й бурливі оплески. Бесїдник закликував збори уважнійше віднести ся до національних питань, висловлюючи обаву, що коли демократія не пійде на зустріч тим національним проявам, національну справу підхоплять українські зубри і використають її для своїх реакційних цїлий. Він запропонував, в цїли признаня права укр. народу на своє війско, признати перший сформований український полк.

Всї представники російських орґанїзацій у Києві без ріжниці партій остро виступали проти домаганя Українців (Скловський, Таск, Незлобік, Лєвін, Летарський — всї рос. с. д. а також один Поляк).

В результатї більшість 264 проти 4, при чім 38 здержалось, приняла компромісову резолюцію, признаючи полк ім. Хмельницького.

Признав його також і ґен. Брусїлов.

Ми трохи більше присьвятили уваги конфлїктови між Українцями і Олстером ізза полку ім. Хмельницького. Він у многім цікавий і навчаючий.

Головний його інтерес у тім, що Олстер перед бурливою українською стихією і волею зорґанізованого українства мусїв капітулювати. Олстер і Брусїлов грозили ужитєм оружної сили, щоби розправити ся з полком ім. Хмельницького, а прийшло ся їм проти волї признати його. Мало того. Тойсам ґенерал, Брусїлов, і російське правительство під натиском Українців мусїли згодити ся на признане українських трох корпусів, на південно-західнім фронтї, з українськими прапорами, своєю управою і т. п., себто на признане цїлої української армії.

Така сила українського національного руху на Вкраїні.

Розуміеть ся, Олстер на Вкраїні не так скоро скапітулює. Конвульсійні його зусиля, щоби задержати на Україні дотеперішне своє політичне, економічне й культурне становище. Він ще буде кидати ся, шкодити, паралїжувати пориви народу до своєї волї, находячи піддержку у великоруських централїстів в цїлій Великосії, що не так легко згодить ся хоч би на широку автономію України, а не то на її самостійність.

Але днї Олстера на Україні почислені!

(З „Роб. Слова"). Давос 6. VII.

Марко Скритий.

НЕ СПИ, ДИТИНО!

Не спи, дитино, вже мама встала
І старша сестричка і братчик встає,
На дворі давно вже ніч темна пропала;
Час й тобі вставати, серденько моє.

Хоч ти слабосила — сила прибуває,
Наче травка в лїті, в зеленім гаю;
На дворі вже ясно і ранок свитає, —
Встань, вітрець провіє головку твою.

Встань! Не спи, бо сон проспав нам
[Січ, могили,
Проспав нам честь, козацьку славу;
В снї повяли цьвіти, що так рясно цвили,
Діди проспали гетьманську булаву.

„Боротьба" про Івана Франка.

Київська „Боротьба", орґан української партії соціялїстів-революціонерів, в числї 3-тім (з 2. червня 1917) написала з нагоди перших роковин смерти Івана Франка осьтаку статю п. з. „Памяти Івана Франка":

Сього тижня минув рік від смерти одного з найбільших людий, яких дала сьвітови Україна, чільного громадянина, глибокого ученого і після Шевченка найбільшого українського поета, Івана Франка. Якраз рік тому помер у Львові, розбитий важкою недуґою, утомлений стражданями рідного краю і народу, полишаючи нам у спадщині дорогоцінні скарби, свої великі твори і безсмертні ідеї.

Якось незамітно минув день перших роковин його смерти. Події великої історичної ваги захопили нас своєю нестримною силою і ведуть до великого „завтра", не позволяючи навіть зупиняти ся над такими моментами, які серед инших обставин прикувалиб до себе увагу всього громадянства. Але нехай се не буде провиною перед великим духом поета-громадянина. Сьогодня весь український нарід, взявши молоти в руки, йде вперед, сповняючи великі заповіти того, що „весь вік і весь труд йому дав у незломнім завзятю", лупає стару скелю, щоб промостити шлях до нового житя і „засіяти огнистим видом в народів вольних колї".

І нехай се дїло, яке судилось нарешті українському народови після довговічної неволї і страждань, буде найкрасшою пошаною памяти Івана Франка в перші роковини його смерти. Ми віримо міцно, що українська демократія здійснить в недалекій будуччині велику мрію українського Мойсея і в сімї вольній, новій, імя Івана Франка буде найбільшим побіч імени Шевченка.

Для нас, соціялїстів, Франко великий не тільки яко ґеній-поет, громадянин-Каменяр і пророк-Мойсей, але також яко піонїр українського народництва і соціялїзму. Він належав до перших сїячів соціялїстичних ідей на українській ниві, і був орґанізатором першої української соціялїстичної партії, якій довело ся відіграти таку важну ролю в українськім громадянськім русї по обох боках кордону. Його публїцистичні твори, в яких він виступив безпощадним критиком капіталїстичного ладу та завзятим оборонцем селянства і робітництва, його повісти й оповіданя, де з незвичайним хистом змальоване житє тих, що працюють в потї чола, і його поезії, переняті вірою в духа вічної революції, що веде нас на бій за поступ, щастє і волю — всї ті безсмертні скарби його духа останугь ся на довгі часи найкрасшими зразками української творчости, на яких виховувати-муть ся будучі поколїня української демократії. Його незломна воля і велика самопосьвята для добра рідного народу і широких працюючих мас будуть завсїди найкрасшим прикладом для всїх тих, які пійдуть в безвість віків простувати духовий шлях у боротьбі за визволенє людини... Українська демократія щаслива, що має такого учителя і в сьогоднішну велику хвилю перелому вона йде сьміло вперед з твердою вірою в його ідеї. І ми, вірючи в них, схиляємо в перші роковини смерти з великою пошаною голови перед могутним духом великого Франка.

Честь його памяти і вічна хвала його імени!

Приписи, які вяжуть президента Злучених Держав.

Президент Злучених Держав Америки є звязаний ріжними приписами. Передівсїм не вільно президентови Злучених Держав лишати своєї держави ані на одну годину. З сеї причини не вільно йому також відвідувати жадного посольського дому у Вашінґтонї. Не вільно йому рівнож перебувати на заграничнім воєннім кораблі, котрий закине котвицю в якімнебудь американськім порті. Президентови не вільно першому складати візити нікому, хто прибуває до Злучених Держав, хиба що се є пануючий монарх. Жінці президента не вільно також складати візити; вона може тільки видавати тижневі принятя, на котрі висилаєть ся картки з запрошенєм, які є оздоблені малюнком Білого Дому. Не вільно рівнож президентови віддавати ся в недїлю газардовим грам. (Сей припис датуєть ся ще від президента Вашінґтона). Президент не може сидіти по лївій сторонї в своїм повозї.

Натомісць президент має численні привілеї, яких не мають голови короновані. Так прим., коли Злучені Держави провадять війну, то президент, яко найстарший вожд, кермує нею з Білого Дому. Він може також надати якомунебудь чоловікови почесне становище, без ухвали конґресу. Яко начальник всїх пристаний Злучених Держав, він може під якимнебудь позором запросити до пристанї якийнебудь корабель, а конґрес сього рішеня знести не може, навіть коли би се грозило державі. Може навязувати торговельні взаємини й инші — без питаня о се сенату. Може рівнож заключити мир з ворожою державою; лише війни виповідати йому не вільно.

А коли президент має довги, тодї ніяке право не хоронить його від вязниці.

Іван Спілка.

НА ЧУЖИНІ.

(Дальше).

Так ми, балакаючи, наближались до гори. Та поки доїхали, у нас здох ще один буйвіл. Замісць нього ми впрягли знов коня і ледви-ледви над вечір стали біля невеликої річки, що текла під горою. Біля річки росла гарна зелена трава, над водою посхиляли ся верби. Випрягши буйвола і коня, ми дали їм трохи води, а потім пустили на траву; самі-ж сіли вечеряти. Вечеряли один тільки хліб сьвятий з водою, бо, крім хліба у нас нічого з харчів не лишило ся.

На другий день у ранці ми з Миколою пішли на гору роздивитись: там росло богато дерев. Ми взяли з собою сокиру, щоби врубати дровець. На горі побачили, що на инших деревах висіли стручки, так наче біб. Я знав, що сі стручки можна їсти і заходив ся рвати їх. Микола рубав дрова. Незабаром ми несли своїм повну полу стручків і оберемок дров. На дорозї стрітили невеличке зьвіря завбільшки поросяти. Се був армадильо. Дуже цікаве зьвіря! Жиє він в Новім Мексику і годуеть ся травою. Замісць шерсти він на собі має космату луску; тільки нема її на животї та на шиї; хвіст невеличкий і теж окритий лускою; лапи короткі, але з острими кігтями. Ними він вигребує собі яму, щоб сховати ся, коли нема анї дірки, анї розколини в землї. Се він робить так швидко, що й не счуєш ся. От і сей — не встигли ми до нього підійти, а він вже майже увесь сховав ся в яму, що вмить вигребав для себе. Зістав ся на версї самий хвіст.

— Ну, що-ж — його так не витягнеш — промовив Микола.

— Чому? — спитав я.

— А ось подивіть ся; ось як настобурчив свою луску: тепер він держить ся нею та ще кігтями за землю так дуже, що хоч і не тягніть. А ось як можна відразу його викинути відсіля — промовив Микола. Він узяв гильочку і давай нею лоскотати: луска почала складатись, а далї і зовсім склалась. Армадильо від лоскотаня забув ся навіть держатись кігтями за землю. Микола відразу схопив його за хвіст і кинув менї під ноги. Зараз я відрубав йому голову.

От і обід буде — сказав я, знаючи, що Індіяни та і другі жителї в Америці їдять армадиля і що його мясо не гірше від поросятини.

Біля воза ми розклали огонь і зачали варити обід. Галя стручки зварила, а мясо впекла, та тільки його, окрім мене та Миколи, ніхто не хотів їсти.

У вечер я убив з рушниці одного зьвіря. Він був завбільшки теляти, рудої масти, з білою шерстию на животї і з гильчастими рогами. Високими тонкими ногами він дуже швидко бігав. Се була антильопа. Вона трохи похожа на нашу козу.

Тепер мяса у нас було доволї. А щоб його не покрали зьвірі, так ми його порубали на невеличкі кусні і порозвішували на високих гильках. На другий день ми його трохи запекли і порозвішували на деревці паритись на сонци. Вже мяса було богато, а тут ще побільшало. Се було так. Другого дня ми сиділи й обідали, як ось Микола промовив:

— От подивіть ся! — і вказав у перед пальцем.

Протеж, як ми це дивились, а нічого там не бачили: тільки й бачили, що щось чорніє. Перше думали, що то птиці які-небудь літають, та швидко побачили, що ні: се були инші зьвірі. Алеж які зьвірі, сказати не можна, бо вони від нас були ще далеко. Аж ось вони наближились і спинили ся біля проваля, що мало десять сяжень глибини. Тепер ми пізнали сих зьвірів: се були бігорни або дикі барани. Завбільшки цапа з загненими назад рогами вони здалека більше похожі на козу. Бігорни сі трошки постояли, понюхали воздух і зачали один за другим скакати в провале. Вони не просто скакали, а перевертались кілька разів у воздусі і ставали на ноги. Ось вони вже всі були в низу — ще близше до нас. Петро стрілив і всі, мов вихор, шугнули геть. Перше ми думали, що Петро не вцїлив, а далї побачили, як один почав ставати і звалив ся з ніг.

Як тільки баран упав на землю, Микола і Петро пішли до нього і принесли до воза. З сим мясом зробили ми тосамо, що з антильопячим.

IV.

За три днї, що ми тут простояли, випасли скотиною всю траву. Треба було пошукати ще пашнї і ми з Петром пішли шукати катої сторони, де булоб досить трави. Річка, що текла попід горою, бігла далї вузеньким коритцем поміж двома горами. Води в річції було по колїна і ми побрили по нїй. Незабаром ми вийшли у розкішну долину: тут текла тасама річка, тільки трохи більша. Всюди по долинї висока, густа трава; по нїй цвило богато усяких цьвіток: синїх, жовтих та червоних. Геть у віддали було видно великий ліс. Зрідка, як вітер дув з ліса, чути було пташині співи. Співи ті ставали щораз голоснїйші, бо ми наближали ся до ліса. Вже можна було розпізнати, яка пташка співає. Ось ми так близко підійшли, що й самих пташок побачили. Якої тут птиці тільки і не було! І соловейки, і щоглї, дроздики та шпаки. Були й такі, що зовсїм не вміли співати, тільки кричали та так погано, що й сказати не можна. За те пірє на них було гарне; инші були зеленї, на других і зелене і червоне і синє і жовте.

— Та й гарнож тут! — промовив Петро, як ми полягали на траві під лїсом у холодку.

— Так тут гарно, що хоч і зовсїм зістати ся, то можна —відказав я: і води, і землї, і ліса—усього досить, слава Богу.

— А їсти що? — спитав Петро.

— По таких лїсах, як отсе, куди ще не зазирало людське око, є всякого зьвіря і птиці, та є і ростини, що ними можна годуватись.

Довго ще ми говорили і пішли назад доперва тодї, як добре відпочали.

Дома нас закидали питанями: „Ну, що? Ну, як? Чи можна хоч трохи поправити скотину?" Ми розказали їм все, що бачили. Микола, Галя та Василь незказано зраділи.

— Красшого місця й не треба, се просто рай — додав я опісля.

— Ну, коли гарно, то й переїдемо туди — відказала Галя — тільки сегодня мабуть вже запізно...

— Та воно таки й пізненько, тай шкоди наче нікому не буде, що тут переночуємо — обізвав ся Микола.

(Дальше буде).

КОНВЕНЦІЙНІ ПРОЄКТИ.

33.

Мов громи з неба сиплять ся конвенційні проєкти, бо — як той мовляв — кождий старає ся щось цікавого подати загалови до відома, бож туй-туй зближить ся день, коли панове делеґати попращають свої віддїли і вирушать в дорогу до Гарісбурґа.

Неодин привезе з собою кавалок паперу, повнісенько усего, щось гейби до судової скарги в старім краю, другий знов всіми силами старає ся випередити свого товариша, а лишень себе ставити на чоло і т. д. Инші знова, аби з цікавости приглянутись, прислухатись, добре і зле заховати на будуче. От так то ся уже та народна робота має... А ще одно: скілько то сварнї, зазрости, непорозуміня в часі конвенції, але — як мовляв — „да сьвятить ся імя твоє". А чому воно так? Якраз маю нагоду Вам, панове Делеґати, дещо пригадати, лишень позвольте хвилинку, бо може неодин, коли зачне мої проєкти читати, буде нетерпеливити ся. Але воно завше так буває, що хто терпен, той спасен.

Панове Делеґати! Скільки тих проєктів Ви подали! Можу Вам признати „честь" за Ваші труди, що старає те ся прибрати в нову одежину свою, а не чужу орґанізацію, котра на земли Вашінґтона розвиває ся, а своему поневоленому народови несе поміч, як моральну так і матеріяльну. За той час наша дорога орґанізація не однїй людинї втерла слези з очий, бо то своя, а не чужа. А скільки то подяки тим чесним керманичам У. Н. Союза складає загал, за їх щиру моральну працю, що всіми силами старають ся о добрий розвій, не зважаючи на теперішну пору, що клин клина вибиває, котрий один майстер витесав. Сьвята правда... Най нам послужать фактом ті зведенюки, щенюки, що пхають ся, де їх не просять — щось таке, гейби той гість на чотирох ногах, занюхавши в городї бульбу, хотів би то остатнє бідолахови знищити, однак бідолахови не стає терпцю, хватає ломаґу і давай непрошеного гостя смарувати по хребті. Але чи то що поможе? Де там! За хвилю тосамо дїєть ся. Бідолаха умучений, назве, проклине, плюне на усе і дасть волю влізливому гостеви. А той „гість" попереверта в чужім городї всьо горі корінем, а вкінци щезає.

Примїром того нехай послужать наші добродії швайцарії зі своєю Федерацією. До чого вони лише возьмуть ся, то все скінчать на тім, що провідники У. Н. Союза є дармоїди, австрійські аґенти, дяки, попи і таке, що годї наслухатись. А зайдіть-но на їх віча... Господи помилуй! Огидно слухати тих брехонь! Плетуть мов з горячки, таке Вам, кажу, гейби пастухи в купу збились та старокраєвої „свинки" бавлять ся.

А тепер зверну ся до Вас, панове Делеґати.

Хоч я ще недовго жию на вільній американській земли, то все таки не можу спокійно дивити ся на те наше безголовє. Тож прошу я Вас, коли зїдете ся на конвенцію, не говоріть богато та не радьте, але послухайте моїх слів, мого проєкту: Найперше обрахуйте добре касу У. Н. Союза, бо в нїй вже є більше ніж 400 тисяч долярів, а тодї, як один делеґат, крикнїть сильним голосом. На грімкий поклик усї збігають ся, а побачите, що першими будуть федераційники... Віддайте їм добро, маєток У. Н. Союза, отворіть їм кожді двері, най влізуть в нашу народну твердиню, віддайте їм в руки кровавий гріш робучого народу, що в потї чола заробляв, а на будуче памятав — не про себе, але про ту рідню, котру лишив за морем. Зробіть те, що я Вам раджу, а тодї побачите, як наші добродії швайцарції і ярданції і решта заушників будуть в У. Н. Союзї „ґаздовать"... До другої конвенції то і сьвяченої води не треба буде... Вони самі повилїзвають і весь маєток, поверх 400 тисяч долярів... Гей, гей! Таж то купа гроший! Є що рахувати, є при чім загріти ся!...

Володимир Рекрут,
член 93 відділу У. Н. Союза.

34.

Лиш кілька неділь ділить нас від конвенції У. Н. Союза. Лиш кілька неділь ділить нас від того шаленого блуду, який по всякій правдоподібности делеґати на найблизшій конвенції готові зробити — коли сему заздалегідь не запобіжить ся. Той блуд, той нерозважний крок зі сторони делеґатів на 14. конвенцію У. Н. Союза дав би ся відчути болючо вже на самій конвенції, а в дальшій мірі мав би такі наслідки для У. Н. Союза, про які мабуть нікому і не снить ся.

Сим блудом, сею грозячою небезпекою для У. Н. Союза є поділ делеґатів на сторонників „Федерації Українців" і на прихильників „Української Народної Ради".

Сі два висше згадані товариства, чи репрезентації, мають зовсім инші завданя, ніж У. Н. Союз, і з У. Н. Союзом, яко товариством, не мають нічого спільного, або дуже мало...

Український Народний Союз є передівсїм товариством асекураційним; се ми всі знаємо і з сего ми вдоволені. У. Н. Союз розпоряджує чвертьміліоновим маєтком; одинайцять тисяч членів через своїх заступників-делеґатів мають сказати своє слово на 14. конвенції У. Н. Союза, мають забезпечити дальший розвій сїй орґанізації, ухвалюючи в тій цїли відповідні закони і даючи нагляд над майном на протяг певного часу відповідним людям. Коли ми, делеґати, лише се будемо мати на вазї, то з певностию можна сказати, що 14. конвенція У. Н. С. буде представляти одну велику сїмю, де всі члени згідно і розумно стремлять до одної цїли, без тїни зависти, підозріня і підступу. Певно можна сказати, що тодї ми поробимо такі ухвали, які принесуть користь У. Н. Союзови, без огляду на „Федерацію Українців" чи Українську Народну Раду". Тодї ми повіримо головні уряди людям, які заслужили собі на те через свої особисті прикмети характеру, а не тому, що вони є за „Українською Радою" чи то за „Федерацією".

Без огляду на се, чи більшість делеґатів буде за „Українською Радою", чи за „Федерацією", всі делеґати, як один, забудуть на час конвенції про ті два товариства, такsamo, як забудуть про всякі инші партії, про віру і безвіре — бож се справи тісно особисті і У. Н. Союзови, яко цїлости, мішати ся до них зовсім нема потреби. Всі делеґати, як один, стануть на становищи безсторонніх супроти тих двох товариств, а се становище ми задержимо, коли анї делеґати, анї головні урядники не будуть виводити зовсїм на сьвітло денне перед делеґатами справ, які тїсно обходять згадані товариства.

Отсих кілька стрічок я вважав за свій обовязок піддати під розвагу і дискусію шановним делеґатам в тім переконаню, що оминене невідповідного роздвоєня на конвенції забезпечить дальший, все красший шлях для Українського Народного Союза і для значної части великого українського народу.

Михайло Дурдела,
делеґат від „Запорожської Січи"
в Ансонії, Конн.

СТОРІНКА „ПРОСЬВІТНОЇ КОМІСІЇ“ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

В. ЛУНКЕВИЧ.

З житя первісного чоловіка і сучасних дикунів.

Переклала
Олена Охримович-Залізнякова.

XIII. ЯК ДИКУНИ ДОБУВАЮТЬ ОГОНЬ?

Огонь має для чоловіка велике значінє; його поломінь осьвічує нічну темряву, а тепло огріває тіло підчас непогоди; при його помочи приготовляємо їду. Очевидно-ж, що печи і варити навчили ся люди аж тоді, коли вміли вже добувати і піддержувати огонь.

Чоловік не лише користує ся огнем, але і вміє добути його, розярити, піддержувати і загасити після потреби.

Нема здає ся на земли ні одного племени, котре не зналоби огня. Кажемо „здає ся“, бо оден подорожник оповідає, що він надибав таке племя. Се було в 1841 р., коли він враз з товаришами причалив до берега одного з островів на Великім Океанї. „Мешканцї того острова — пише подорожник — гарні, добре збудовані, добродушної вдачі і дуже охочі вимінювати ріжні річи. У них не можна було знайти огня, головень, вугля, попелу; они їли все сире. Іскри при кресаню огня і дим з цигар приводили їх в такий страх, як гуркіт грому, або гук вистрілу“.

Якжеж дикуни добувають огонь? У нас є сірники, при помочи котрих можемо і сьвічку запалити і затопити в печи. А дикуни сірників не мають, щож вони роблять?

Бушмен бере сухе поліно, опирає одним кінцем в груди, а другим в землю і тре з цілої сили другим сухим поліном. За кілька хвиль сухе поліно від тертя загріває ся, а потім запалює ся.

Австралієць вишукує спорохнявілу колоду і доти тре палкою, доки не запалить ся підложена суха трава.

Се найпростійші способи добуваня огня. Так певно добували огонь і люди давної минувшини. З часом добували огонь трохи інакше. Спосіб лишив ся той сам — тертє, лише прилади змінили ся.

Мурин добуває огонь за помочию верченя. Женщина тре кукурузу на муку.

Між тими приладами перше місце занимає сверлик до добуваня огня, чи як його звуть „деревляне огниво“. От таке то огниво знайдеш у всїх диких народів, лише що не всї однаково його роблять.

Огниво Австралійців складає ся з дощинки і патичка, зробленого з твердого і сухого дерева. В дощинці зроблена ямка, в котрій доти крутить патичком, доки дошка не розпече ся та не посиплять ся іскри.

Крутити деревляний сверлик можна також при помочи навиненого ременя.

Мешканець Алеутських островів притискає сверлик до дощечки зубами що має сили і рівночасно крутить його руками при помочи навиненого ременя. Чим скорше вертіти сверликом, тим скорше дошка задимить ся.

Печерний чоловік добуває огонь при помочи лука з тятивою.

Ще ліпше огниво мають Ескімоси. Сверлик вводить ся в рух при помочи лука з тятивою, котрий заступає ремінець. Ескімос натискає сверлик з верху дощинкою, котру держить в лївій руцї, а правою тягне лук в зад і в перед і вправляє сверлик в рух. Коли зачне добувати ся дим і повставати іскри треба приложити кусень порохна, або иншого легко запального матеріялу — і загорить полумя.

Огонь добуває ся також при помочи кресала. Кількадесять літ тому і у нас уживали таких кресал; ударами кусня кременя о сталь викресувало ся іскри і запалювало ними „чир“ — суху губку.

Кресала знаходять ся в декотрих стародавних могилах-курганах. Видно отже, що декотрі первісні люди уміли добувати огонь не лише при помочи деревляного огнива, але і кресалом.

Від коли істнує земля, істнує і огонь. Блискавка ударяє в дерево і запалює його; огнедишні гори — вулькани викидають цілі маси огняної ляви, котра спливаючи, чи радше спадаючи на збіча гори запалює цілі ліси; вкінци із деяких земних щілин добувають ся ґази, котрі на воздусї загоряють полуминию.

Так буває нераз тепер, так було по всі віки, навіть тоді, коли чоловіка не було ще на земли. Та з того не виходить, що і чоловік відразу знав добувати огонь. Мабуть много часу минуло, доки люди додумали ся розводити огнище, щоби погріти ся в часі зимна та зварити страву.

Але от що цікаве: чи користували ся люди тим огнем, що дає сама природа? Навряд. Огонь від грому, з вульканів і запальні ґази — явища досить рідкі; таким огнем не запоможеш ся в кожду пору і всюди. Тому довело ся людям придумати власні способи до добуваня огня. Хто і коли видумав той спосіб — не знати. Старинний китайський переказ оповідає, будьтоби оден із мудрців увидів на дереві птицю, котра доти довбала дзюбом сучок, доки він не запалив ся; тоді мудрець придумав деревляне огниво, котре з того часу стало служити всім людям. Однак то лише повіре-байка.

Звісне лиш одно: що люди старо-камінної доби вміли вже добувати огонь при помочи дерева, або кременя.

Значить, що китайський мудрець ні при чім і нема йому за що дякувати. А як належить ся кому яка дяка за то, то хиба нашим прабатькам або праматерям з камінної доби. Дуже можливо, що власне жінки, видумали ліпити глиняну посуду і добувати огонь, бо они завідували хазяйством в своїх печерах, а мущини бродили цілими днями по лїсах шукаючи за добичию. Однак річ певна, що огонь, котрий повстає в наслідок тертя, відкрили наші прабатьки чи праматері цілком случайно і заслугою їх може бути лише то, що они навчили ся добувати огонь коли схочуть і використовувати в ріжних потребах.

ГІҐІЄНІЧНІ ПОРАДИ.

Шкрофульоза. Під шкрофульозою розуміємо недугу, підчас якої виступають запаленя на скірі, слизних болонах на носі, в оці, усі, запаленя лїмфатичних желез, костий, суставів у молодіжи, і той ряд хоріб тягне ся від першого року житя нераз ціле житє чоловіка.

Наклін до сеї недуги є звичайно дідичний і а більша частина шкрофулїчних дітий походить від туберкулїчних родичів. Вже сам вигляд дити и зраджує скрофульозу: брозь лиця блїда, скіра і уста суть блїді і зівялі, діти є нервові — вражливі. Инші знова шкрофулїчні діти виглядають „наляно“, неначе опухлі, мають грубе, набреміле черево, грубі горішні губи, червоні повіки, а умово суть звичайно слабо розвинені. Майже завсїгди виглядають вони зле, терплять на біль голови, безсонницю, а часом і западають на легку горячку. З осібна треба згадати про скрофулїчні напухненя лїмфатичних желез: на шиї, карчилї, долїшній щоцї, під пахами. Вони виступають як тверді округлі ґузи, які ростуть до величини оріха і не справляють ніяких болів. Деколи вони самі меншають, і можуть зовсїм щезнути, але звичайно розростають ся вони чим раз більше, стають чим раз мякшими і перегризають вкінци скіру, яка понад ними чимраз тоншає і виділяють на зовні зою (материю), або сировату, брудну теч. Та прірва лишає ся отвореною місяцями а навіть цілими лїтами, і зоїть, хиба лїкар зарадить сему. По загоєню остає значна, звичайно лучиста виразка.

Також на шкрофулїчнім тлї виступають всякого рода виприски, струпи на голові, на ухах, на лици, забуреня зору і т. д.

Дуже часто виступає на скрофулїчнім тлї вже в 1-ім році житя запаленє середного уха, яке ослаблює, або й цілком руйнує слух, а дитина глухне, або то запаленє може перенести ся з уха на мозок і тодї дитина умирає. Запаленє середного уха можна запримітити через те, що з уха „тече“.

Шкрофульоза є також причиною побільшеня мікдалків; шкрофулїчна дитина звичайно зле чує, говорить через ніс, спить з отвореними устами, храпить. Дуже тяжкою недугою є т. зв. шкрофульоза костий і суставів, підчас якої виступають опухненя і материзованя (зояня). Перебіг шкрофульози є звичайно дуже упертий. Колиж однак лїчить ся її раціонально то є можливість їх вилїчити. Звичайно однак не звертає ся уваги на перші познаки шкрофульози, або наші люди запримітивши єї радять ся сусідок, старих баб і знахорів, а ті дають хорим всякі масти, які ще гірше шкодять хорій дитинї.

Щоби устеречи дітий перед шкрофульозою, а також і перед туберкульозою, яка звичайно слїдує по шкрофульозї, треба передовсїм діти туберкулїчних родичів рішучо відділити від здорових. Новороднів не повинна під ніяким услївем кормити мати, яка є хора на туберкульозу, а діти не повинні ніколи їсти з тої самої посудини, з якої їв котрий член родини хорий на туберкульозу. Великий вплив на шкрофульозу має мешканє. Дітий, які мають наклін до шкрофульози, або єї вже мають, треба держати в комнатї сухій, чистій, сонїшній. Сонце, сьвіжий воздух, головно чистий воздух сїльський, помагає вельми лїченю шкрофульози. Хорого треба держати чисто, часто купати, мити. Пожива повинна бути обильна, скріпляюча. Головно поручає ся хорим молоко у всїх формах, т. є солодке, кваснє, сир, чеколяда з молоком, сметана, кефір, всякого рода мясо, найрадше печенє, яйця; найліпше є давати їсти хорим каші, як риж, ґрисїк, вівсяну кашку, ярини як шпінак, горошок, карафіоли, — натомість рішучо треба занехати подаваня пива, вина (хочби й маляґу), які дїточому орґанізмови не помаґають а противно приносять страшні шкоди. Добре є в зимову пору подавати хорому по їдї денно 1—3 ложки трану (Lebertran).

Коли хто запримітить у родиннім крузї шкрофульозу, нехай не слухає рад баб, які кажуть, що не треба виприску на голові дитинї зганяти, бо він вийде на иншім місци, або перекине ся на другу дитину! Також не можна мастити всякими лоями і уживаними мастями напухлих желез (ґусячим і вепровим смальцем!) — а треба доконче спровадити лїкаря і піддати ся сліпо його приписам. Коли він уважає за відповідне зробити операцію на обложенім шкрофульозою поли, то мусить ся йому лишити вільну руку!

Занедбанє шкрофульози може спричинити сліпоту, глухоту, калїцтво, або грудні хороби. Коли дитина дістане болячки, або зачнуть єї боліти очи, сейчас треба радити ся лїкаря.

Дуже корисно на лїченє шкрофульози ділає побут в т. з. вакаційних оселах та морських і сільних купелях.

Дифтерія. (Задавка). Є се недуга дїточа, головно находить вона на діти, котрі не мають ще 10 лїт. Старші діти западають на ню не так часто, хоч у них перебіг недуги звичайно тяжший. Є се недуга пошестна, отже дуже легко може перенести ся на прочу рідню в дома (навіть на родичів) на ціле село а навіть околицю.

Причиною сеї недуги є закаженє дифтеричними прутиями, які уносять ся у воздусї і дістають ся дишними проводами до горла, де осідають і викликують сперш у запаленє горла. Дифтеричні бацилї суть ду-

же відпорні, чіпають ся одежі, біля, всяких предметів і з ними розносять ся по всіх усюдах. Тому не розумно роблять ті, що маючи дома малі діти, ходять в відвідини до инших хорих на дифтерію, або на похорон дітий, що померли в наслідок дифтерії. Недуга виступає 2—5 дни по зараженю. Починає ся вона загальним ослабленем, дитина покладає ся, плаче, скаржить ся на біль голови, біль горла. Головно при поликаню страви збільшають ся болї. Зараз в початках виступає горячка.

Цілий пролик і горло червоніє і пухне, головно міґдалики і горішний язичок, в горлї видно білу поволоку як при запаленю горла, яка однак не дасть ся так легко змити, як при запаленю. Дитина тратить охоту до їди, часто виступають блюваня. Горячка доходить до 40° C, живчик приспішений. Звичайно пухлинина і запалене горла розширює ся на гортань, де витворює крупові болонки, які утруднюють дихане, через що дитина може прямо задусити ся. Дифтеричне запалене розширює ся на ніс. З носа тече зоя часом змішана з кровию. Знаком, що запалене перейшло на гортань, є хрипка. Виступає тяжкий кашель а по нїм наступає звичайно зараз звужене гортани. Віддих стає прискорений ,тяжкий, вираз лиця дитини лячний, а брозь лиця біліда аж сина. Часом з кашлем викидає дитина кусники болони з гортани, і тоді наступає хвилева пільга, яка тревaє звичайно лиш короткий час. Появи душности звичайно змагають ся, віддих стає чим раз скорійший, діти тратять притомність, і скоро нема лікаря, наступає смерть. Часом знова наступає загальне закажене дифтеричною отруєю, і тоді при цілком малих змінах в гортани діти западають в безпамять, дістають дрімоти і умирають. Нераз дістає ся запалене до середини уха, що викликує ропне запалене уха, яке лишає ся довший час навіть по видужаню. При дуже тяжких случаях пухнуть сустави і внутрішні органи, головно селезінка і нирки. Крім того наступають також дифтеричні пораженя нервові. Наступають вони по 1 або 2 тиждиях. Найчастійше наступає поражене піднебіня, через що хорі говорять через ніс; рідше поражене ніг або рук, або і серця, і тоді наступає смерть.

Розріжнити запалене горла від дифтерії не є дуже легко, головно для лаиків. Тому в случаях підозрілих є в інтересі родичів як найскорше завізвати лікаря. Способи лїченя тої недуги є уже дуже видосконалені, і коли недуга не є занедбана, тоді майже певно можна числити на вилїчене. Тепер умирає ледви 10% хорих. Лїчене теперішне полягає на чистім удержуваню горла дитини, а робить ся се полоканем лїтною водою з домішкою борового квасу. Рівночасно лікар, який є необхідний при тій тяжкій недузі, вприскує сироватку Берінґа. По вприсненю діти стають нараз майже завсігди цілкем наші, горячка, маячене, у них уступає, никнуть плями в горлї, дитина приходить до здоровля. Лікар робить вприснене звичайно на животї. Лїк є певний, і хто жалує дитині того вприсненя, або підчас тої недуги лікаря, той з легким серцем віддає дитину в обійми смерти. Сироватку продають по аптиках, але лиш лікар може брати ся до вприскуваня.

Гиґієна уха. Ушні хороби суть найчастійше наслідком недуг носа, устної ями і горла, звідки зародні недуг дістають ся до уха. Тому всякі недуги устної ями, нежити, треба пильно лїчити, устну яму і зуби полокати, бо від того залежить також і наш слух.

Проколювати чашини ушні на ковтки (кульчики) се річ вельми небезпечна і стає нераз причиною тяжкої недуги — навіть закаженя цілого організму. Сей дикий звичай повинен бодай уже в XX. столїтю щезнути з лиця землї. Колись хтось доконче забажає ради звичаю переколити собі, чи то своїй дитині ухо, то нехай бодай удасть ся з тим до лікаря а не пробує сам тої операції голкою чи шилом!

Деякі люди мають за много ушної восковини, і старають ся її усунути тим способом, що впроваджують до уха всякі предмети, як сірники, олївці, пера, шпильки і т. д. а з тими предметами впроваджують розуміє ся величезну скількість бактерий, які находять ся на тих предметах і тим спричиняють часто тяжкі недуги ушей. Надмір восковини можна усунути полоканем чистою лїтною водою. Коли заблукає до уха яке чуже тіло пр. зерно, камінець, комаха, то найлучше є не маніпулювати зараз „гарнадлею", але старати ся виполіскувати предмет водою, чи оливою, а тіло виплине. Гарнадлею можна запхати предмет ще дальше в ухо а до того поранити ухо — і тодї ще тяжше його видобути.

Нема нїчо шкідливійшого, як бити або торгати за ухо, як то часто роблять дітям завзятущі педаґоґи або нечаливі родичі, з сего може дитина стратити слух, або в части оглухнути. Також за великі „чулости", як цїловане в ухо може спричинити те саме, що торгане!

Через безнастанний стукіт, крик, можна втратити слух; се лучає ся у робітників, які працюють в галасливих фабриках. Алькоголь і тютюн впливають дуже некорисно на снаряд слуху.

Коли хтось має ослаблений слух нехай радить ся відповідних людий. Стерігаємо перед анонсованими і захвалюваними олійками ушними, електричними батеріями, які не помагають, а противно дуже шкодять слухови.

Добрі зуби суть для здоровля чоловіка необхідними. Коли у кого зуби попсовані він не годен їсти, що твердшу страву він не годен добре покусати і через се проковтує за великі куски. За великих кусків жолудок не годен стравити і щось подібно як за велике поліно дерева під печию не горить а тлїє — так само і за великий кусок пр. хлїба лежить довго в жолудку; хісна з нього мало а шкоди богато. Жолудок у такого чоловіка скоро хорує. Дальше, хто немає добрих зубів той не годен говорити виразно, кому бракує зубів черешних у того лице позападане, погане. Тому треба дбати за зуби. Ми подамо в коротцї, що треба а чого не треба робити — аби зуби були здоровими. 1. Не треба довбати в зубах нїчим твердим пр. зелїзними дротами (шпильками). 2. Не треба гризти твердих річий пр. горіхів і т. п., не треба пити чи їсти за горячої та надто студеної страви. 3. По кождій їдї треба зуби бодай прополокати лїтною водою — а то останки їди лишають ся за зубами, гниють, псують дуже зуби (ще й з рота чоловікови чути). 4. Треба зуб надпсований або вирвати або пльомбувати, бо від хорого зуба псують ся сусїдні. 5. Бодай раз в день на ніч промити зуби щіточкою та крейдовим порошком!

Іродчук.

СІРА КОБИЛА.

Ні вже, куме, що нї кажи, а як заєць перебіжить дорогу, то вже без халепи не обійдеть-ся. Хоч-би в тебе голова була з винницький казан, а очи з відра, вже як схоче зла личина1) поглумитись над тобою, — сучий син, що й не зуздриш, відкіль і лихо складеть-ся. Я ж таки, мовляв, чоловік не аби-який, з глузду, бач-ся, ще не зсунув ся; та бач, яка-то притча кумедна менї втрапилась. Далебі, що бридко й людям казати. Еге!...

Адже ти, куме, знав мою сіру кобилу? Та як її не знати? її знали всї. Що-то вже була за кобила добра, що за прудка, що за баска2), що за працьовита, то чорт його й бачив під еї! Хоч як було навантажиш віз снопами, — чи на гору, чи в долину, їй все одно, що по рівному. А лоша було як приведе, то, сучий син, як годований підсвинок, або добрий назімок3). Е, що то вже була за кобила добра, то гріх і казати! А під справником4), он-тим таки, що все з дзвоником їздить, ганя, мовляв, як собака, та заказує, щоб шляхи рівняли під губернатора та містки малювали... Е, була вона, куме, й під справником, та й під ним видержала, не так мабуть, як Свиридова або Стецькова, що гонів з десять як побасували, то й ноги відкидали, аж шкура на їх порепалась, так що й на галан не вибереш. Е, що то вже була за кобила добра! та ба... так уже йшло їй, голубочці, на лихо а менї на журбу та на тугу. Що хто-ж його знав? І сама Пазька знахурка того б не вгадала, що їй складеть-ся! Бо бач, куме, що то за притча менї втрапилась.

Адже ти, куме, знав мій лісок? Он там таки біля Ничипорового, над Сулою. То таки лісок мій, батьківський. Та як би ти його й не знав, що там дуб стояв, як дзвіниця, високий-високий, що й сказати не можна; а товстий-товстий то, сучий син, що мабуть у-двоє товщий од Ярошанського отамана. Та де? певно, кажи, що мабуть обіймищів двоє або троє. Отже там, як поміж хатами церква, так поміж хворостником мій дуб манячив. І хто його зна, коли він і виріс такий товстий та високий, і хто його там посадив над самісінькою Сулою, над самісінькою кручею та глибиньою такою, що мабуть там з-роду і дна не було (мабуть там колись було море). А на те ще гемонське5) гайвороннє як понасїда, то мій дуб так і гнет-ся і хилить ся на Сулу, мов зовсїм пада в кручу.

Так ото, бачиш, я собі поміркувавши і з старою таки порадившись, кажу собі й думаю, що справдї, як бісове гайвороннє, коли все з сьвіта збереть-ся та понасїда на дуба (бо, бачиш, біс його батькові, так гемонські твари полюбили на дубові сїдати, що буцїм їм і сїсти нїгде, буцїм їм більше й лїсу нема), так, кажу, як понасїда багацько, — як-раз звалять дуба в кручу. Тогдї що хоч, те й кажи. Пропаде зовсїм дуб, і гилле й цївка. Так ото, кажу, поміркувавши і з старою порадившись, кажу собі й думаю: „Поїду, матері його чорт, та зрубаю, поки живий, бо вже йому мабуть довго не жити: мабуть чортяки, під кручею живучи, усї коріння йому підгризли; а надто ще чортове гайвороннє — як-раз звалить ся в Сулу!" І що-ж тут довго думати?

В понедїлок раненько, поснїдавши гарненько, запріг покійничку кобилу, взяв сокиру, та й поїхав; та бач, я таки й бачив, як заєць шмигнув поперед мене но-за клунею6) Омелька Кабанця. І щоб було дурному вернуть ся до дому, та поїхати иншим часом? так нї! Кажу, як піде вже на лихо та на безголовє, то й розум відступить.

Та й жінка таки, мов знала, казала: „Е", каже, „чоловіче, коли-б — у добрий час казати — не було нам якої притичини7), бо вже зозуляста8) курка не дурно мов півень співає". Так що-ж? кажу: як має вже що скласти ся, то де той і розум дїнеть-ся! Поїхав, та й поїхав, на лиху годину.

Приїхав у ліс, спасибі Богу, гарненько: випріг кобилчину, та й пустив по зрубові пастись, а сам, понюхавши табаки, за сокиру, та й до дуба. Коли до його, аж мій дуб зовсїм похилив ся на воду, ледві не звалить ся в Сулу; мов сам просить ся, щоб його зрубали. „Е", кажу собі, думаю, „що воно буде, як я його підотну? Адже як-раз він у Сулї опинить ся". Що-ж тут робити? Порадитись нї з ким; треба до свого розуму братись. Та й розум же, бачиш, у мене не в кишенї... Що тут довго думати? добре, що взяв бечівку9): привязати, матері його чорт, одним кінцем за дуба, а другим до другої якої деревини. Та ще й те, поміркував собі, думаю: „Як-би так, щоб, як підітну і стане дуб хилитись на воду, потягнути його до себе, та нікому. Гей його кату! що-ж тут будеш робити? Привяжу, матері його чорт, до кобили, та й буду помаленьку цюкати. Як уже добре підотну і стане дуб хилитись на Сулу, то цьокну на сіру, то вона його сюди й перехилить". Добре. І справдї, вже мабуть і сам Засульский дяк, або й сам Крутьківський голова розумнїйше не видумає.

Привязав одним кінцем за дуба, аж за верхівя, а другим за шию кобилу, а сам узяв сокиру, та й цюкаю. Цюкаю, цюкаю — мій дуб стоїть, мов і не його цюкають. Коли се — вже так, що ось-ось перетяти, — як заскрипить, як загуде, як зашумить мій дуб, як ухватить мою кобилу в-гору, мов пружиною; так я, сучий син, що думав... та що? нічого не думав, я й не тямив, чи я живий стояв, чи мертвий; тілько, вилупивши баньки, дивлюсь та „косю, косю!" та полою трушу10), мов, бач, вівса даю. Так нї! небіжка і не оглянулась і не заржала, і мабуть дуже небіжка злякалась, бо менї здалось, як її підхватило, то мов дощ з гори ллеть-ся і блискавка блищить. Як поперло, чуєш, мою кобилу, так я й не тямив, чи я живий був, чи мертвий. Коли се — разом, мов з неба, шубовсть у Сулу, у кручу, і дуб і кобила! та ще здалось, мов кобила попереду, а її дуб мов з-верху пригнітив. І не заржала бідна на прощанне; тілько филя в кручі роздалась, мов пекло закипіло. Іще тогдї було рано, так як ранній косарський обід, а як відійшов, то вже зовсїм вечір — от-от сонечко заховаєть-ся. Мабуть і на страшнім судї, або і в самім рекрутськім наборі11), не було б так страшно, як менї тогдї було.

„Що отсе воно буде?" кажу собі й думаю. „Навіщо се похоже? Пропав і дуб і кобилка, та ще в хомутцї! Щоб було дурному хоч хомутець ізкинути! Гай-гай!" сказав собі та й заплакав. „Що менї тепер на сьвітї робити? як менї тепер до жінки доступити? що їй казати? Лучче б був одрубав собі палець, або ногу перетяв, як отсе мало зо мною скластись. Жінка, бач, подума-скаже, що я дурний, що в мене розуму нестало, що я привязав дуба до кобили; а того й не знає, що в мене його більше, анїж менї треба. Вона, бач, скаже: „Щоб було другою верівкою привязати ще кобилу до дерева (та й верівка, бач, друга була), вже б таки деревини з коріннем не вирвало!"

Так що-ж, кажу, маєш робити? Як має вже що скласти ся, то де той і розум дїнеть-ся! Чи я таки собі ворог? Думав як лучче, та й наробив тепер, що бридко й людям казати... Я отсе тобі тілько, куме, й хвалю ся, яка то менї притча кумедна втрапилась. Будь ласкав, не кажи вже нікому. Ходім лиш до шинкарки та помянем небіжку. Ех, що то вже була за кобила добра! Нехай їй легенько икнеть-ся! Нехай уже тепер годує раків та возить тих, що під кручею живуть!

---

1) Личина—пика, морда; зла личина—чорт. 2) Баский—жвавий, бистрий. 3) Назімок—теля що вже одну зиму пережило. 4) Справник—староста повітовий. 5) Гемонський—демонський, чортівський. 6) Клуня—стодола. 7) Притичина—пригода, притча. 8) Зозулястий—з чорними і білими цятками. 9) Бечівка—мотуз. 10) Трусити—трясти. 11) Набор—асентирунок.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАНЄ ВЕДЕ ДО ПРОСЬВІТИ, А ПРОСЬВІТА —СЕ СИЛА.—ПИШІТЬ ПО ЦІННИК КНИЖОК ДО ДРУКАРНІ „СВОБОДИ", 83 ҐРЕНД Ст., ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.

Читайте „Свободу" і приєднуйте їй нових передплатників!

Читайте українські книжки і ґазети бо часте читанє веде до просьвіти, а просьвіта — се сила. — Пишіть по цінник книжок до друкарні „Свободи".